Milline keelekasutus eestlasi häirib?

Maarja-Liisa Pilvik, Liina Lindström, Kristel Algvere, Lydia Risberg, Annika Kängsepp, Helen Plado

Tartu Ülikool

VarEs

eesti keele morfosüntaktiline varieerumine

Eesti Rakenduslingvistika Ühingu kevadkonverents

24.04.2025

13. august 2023 ·

Vähe sellest, et "et" käib liiga sageli kõnes lause algusesse, tundub "ikkagist" uus moesõna olevat.
Eriti palju on seda kuulda telepurki sattunud noorte ja edukate suust.
Iga kord kõlab see nagu keelekõrvakiil.
Võeh! ja oeh! - ei muud.
Aitäh, et kurtmise ära lugesite. 🙂

60

16. veebruar ·

Eesti keeles on olemas kaks sõna - "tänu" ja "tõttu". Millegipärast on see viimane justkui pold alla sattunud. Miks?
Kuidagi õõvastav on kuulda-lugeda, et ukrainlased on kaotanus sõjas nii palju mehi TÄNU ...
Või teine näide: Eesti majandus on juba pikka aega languses TÄNU ...
Mina kipun tänama ikka millegi hea eest ja seepärast eelpool mainitu häirib nii silma, kõrva kui ka mõistust.

25 kommentaari

Suurim panustaja

Efektne, professionaalne, dušš, akutrell ... ilmselt on need juba mainitud. Siis lõpud nagu -mata, -likkus, -gi/-ki. Sõnaalguline H on ka sassis, samuti b,d,g.
Tegelikult tavalise inimese kirjakeelest kipubki jääma mulje, et vaesel talupojal ei olnud võimalust oma järglasi koolitada, ent järglasi sai palju.

1y Meeldib Vasta Jaga 4

Nõod (nõbud), brokoli (brokkoli), enne (ennem), kostab (kostub) jpm. Aga häirivaimad on siin juba kordi nimetatud dušš, kohv ja puder.

1y N

2h

Ma olen ka eripedagoog ja mind ajab närvi, kui valesti kirjutavad ja räägivad inimesed, kes seda kindlasti teha ei tohiks. Näiteks eesti keele õpetaja ütleb taodelda, saatejuht raadios küsib, kuidas hindate presidendi kõne ja kirss tordil - eripedagoog ütleb, et kiidan lapse pere!

2 1

12h

Kui on üks sõna, mis mulle närvidele käib, siis on see "episood". Sarjadel on osad. Mitte episoodid.

16 13

Anonüümne

28.01.2024 16:10:35

"Võru ja setu" keeled reostavad eesti keelt kümme korda rohkem, kui inglise või mõni muu keel ja neti släng! Võru keelsed koolid on isegi plaanis, mingeid metslasi kasvatama...

Reageeri 46

11h

Tead seda ütlust, et haridus ei tähenda haritust? 🤣
Mu meelest, see "kellegil" on täpselt see sõna millega haritust mõõta. Mulle juba öeldi, et ei tohi kõiki ühte patta panna, seega ma väidan, et 9/10-st "kellegil" kasutajatest on rumalad ja 1 tegi kogemata vea ja on tegelt norm. 😄

Sõna "kontsert" ei oska mina ka käänata ja olen väga loominguliselt lauseid ümber kirjutanud või muude sõnadega asendanud, et jälle üle vaatama ei peaks seda. Piinlik, aga nii lihtsalt on.
Kohv nimetavas käändes on tihti valesti, eriti inetu, kui mõnes kohvikus jälle kohvi silma jääb.

1y Meeldib Vasta Jaga 9

Suurim panustaja

See pole nii otse kirjutamisega seotud ja minu elus ei muuda see muidugi midagi ja see ei tohiks mulle pinda käia, aga käib 😜, kui inimesed ütlevad majasi, autosi jne. 😀

1y Meeldib Vasta Jaga 15

Laulupeo

28.01.2024 18:29:21

@Anonüümne Anonüümne 28.01.2024 17:18:54 Ja, kuidas on "teineteise" ja "üksteise" kasutamisega? Enne kasutati "teineteist", kui oli jutuks kahe inimese vahelisest tegevusest ja "üksteist" juba enama puhul. Aastaid olevat lubatud kasutada "üksteist" ka "teineteise" asemel. Ei pea õigeks....
Laulupeo: Eks see ole imelik jah kui öeldakse, et kaks inimest rääkisid üksteisega ja üksteist inimest rääkisid teineteisega.

Reageeri 5

Uurimuse eesmärgid

1. Selgitada välja, millist tüüpi keelekasutust enam teadlikult tähele pannakse ja kui palju selline keelekasutus häirib.

2. Koguda sisendit katsete jaoks, millega soovime uurida varieeruvate keelenähtuste **töötlemist teksti lugemisel** ja nähtustega seotud **keelehoiakuid**.

Varasemaid uurimusi

Mailis Saul (2022) Suhtluse häirivad asjaolud: intervjuud 20–30aastaste Lõuna-Eesti noortega. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool

1. **Sõnavara**: ropendamine, täidetud pausid, diskursuspartiklid, lühendid, võõrkeele kasutamine, släng ja toortõlked, väike sõnavara, murdesõnavara ja arhaismid, normikeelele mittevastavad sõnakujud
2. **Morfoloogia**: normikeelest erinevad käändevormid, *gi-/ki*-liite asukoht
3. **Semantika**: paronüümide segiajamine (*järgi-järele, enamus-enamik, kuna-kunas*)
4. **Stiil**: ebaviisakus (vaheleräkimine, halvustamine, ebaviisakas pöördumine, järsud (käsk)laused, sinatamine-teietamine), vestluspartneri keeleline parandamine, liiga kiire kõne, liiga valjusti rääkimine ja/või naermine
5. **Väljendusoskus**: liiga pikalt või lakooniliselt väljendumine
6. **Meta**: räägitakse teemadel, mis ei vasta ühiskondlikele normidele (raha jms), klatš

Küsitlus

Veebiküsitlus 2025. aasta veebruaris-märtsis.

Jagatud põhiliselt sotsiaalmeedia kanalites.

Eesti keele kõnelejate keelelised valikud

Küsitluse eesmärk on uurida eesti emakeelega täiskasvanud kõnelejate keelekasutust, keelelisi valikuid, keeletaju ja -hoiakuid.

Küsitluses palume loetleda **kuni 10 eesti keele nähtust**, mida emakeelsete eesti keele kõnelejate suulises või kirjalikus keelekasutuses **sageli märkad ja tähele paned**. Mis jääb sulle eesti keele kasutuses tihti silma ja kõrva? Sellised tähelepanekud võivad hõlmata nii sõnakasutust, tähendusi, õigekirja, käänamist-pööramist, lauseehitust kui ka hääldust.

Palume ka hinnata, **kas ja kuivõrd nimetatud nähtused sind häirivad**.

Tähelepanekute loetlemise järjekord ei ole oluline. Küsitlusele vastamisel ei ole ajapiirangut.

Palun vasta küsitlusele vaid juhul, kui oled **vähemalt 18-aastane** ning **räägid eesti keelt (ühe) emakeelena**.

Palun nimeta kuni 10 eesti keele nähtust, mida emakeelsete eesti keele kõnelejate suulises või kirjalikus keelekasutuses sageli märkad ja tähele paned. Tähelepanekud võivad hõlmata nii sõnakasutust, tähendusi, õigekirja, käänamist-pööramist, lauseehitust kui ka häältdust. Hinda ka seda, kas ja kuivõrd kirjeldatud keelekasutus sind häirib.

VarEs

Järgmist nähtust saad kirjeldada pärast seda, kui oled eelmise ära hinnanud. Nupu "Järgmine" vajutamine lõpetab loetelu ning suunab edasi lehele, kus saad soovi korral jätta lisakommentaare ja täpsustusi.

	Nähtus	Kus ja kelle keelekasutuses oled seda märganud?
1.		

Hinda, kui palju 1. kirjeldatud nähtus sind häirib.

1 - ei häiri üldse	2	3	4	5 - häirib väga
○	○	○	○	○

Vastajad

Vastajate **tausta** kohta küsisime

- vanust,
- sugu,
- kõrgeimat omandatud haridustaset,
- seda, kas nende erialane töö on seotud keele ja eestikeelsete tekstidega.

Hüpoteesid

Eeldasime, et loetelukatses

- esilduvad enim kirjakeele normiga seotud ning keelekorraldusallikate soovitustes ja emakeeleõpetuses käsitletud nähtused;
- nimetatakse rohkem nähtusi, mis tugevalt häirivad.

Standardkeele ideoloogia kallutab inimesi abstraktse idealiseeritud homogeense keele poole (Lippi-Green 2012: 67), kusjuures standardkeele sageli kunstlikke norme kaldutakse pidama talupojatarkuseks või aegade ja olukordade üleseks antuseks (Garrett 2010: 7).

Variatiivsust peetakse tülikaks (Davies 2000: 122).

253 vastajat

VarEs

Sugu

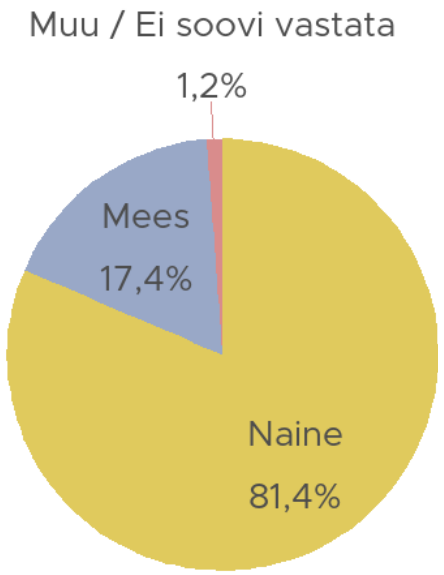

Haridus

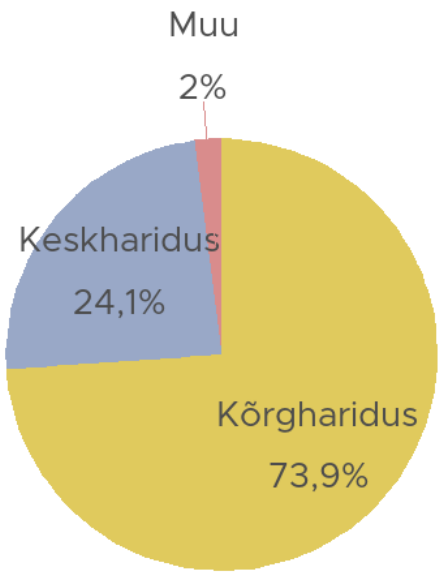

Keelega seotud töö

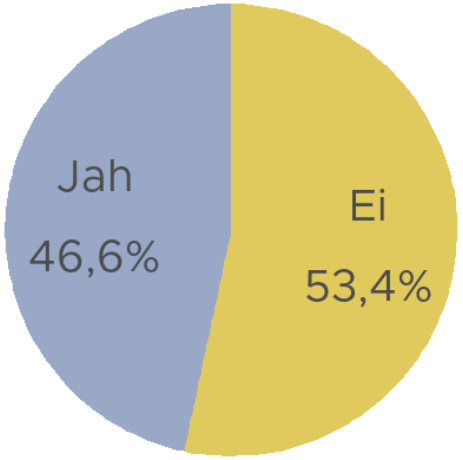

Vanus

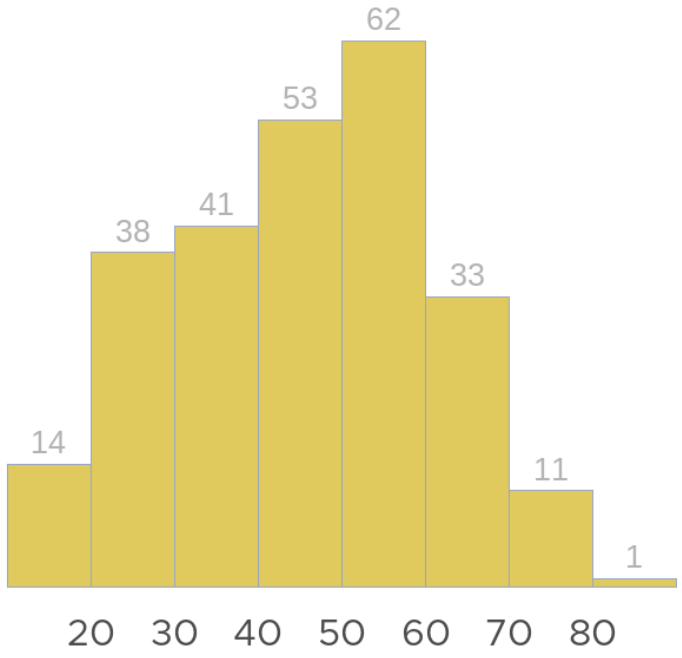

1159 vastust

VarEs

Nimetatud nähtuste arv

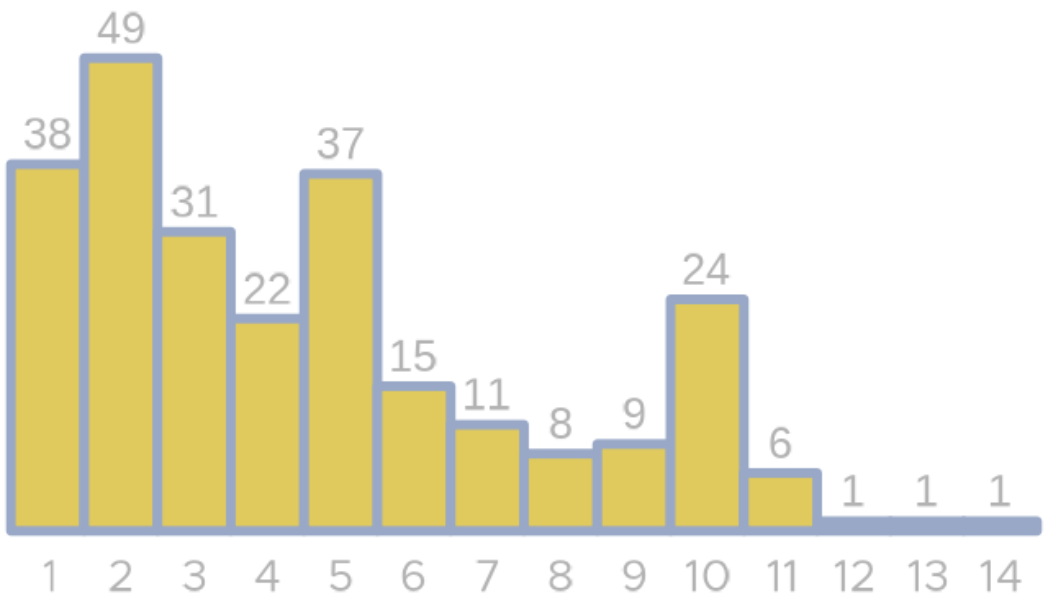

Nähtustele antud hinnangud

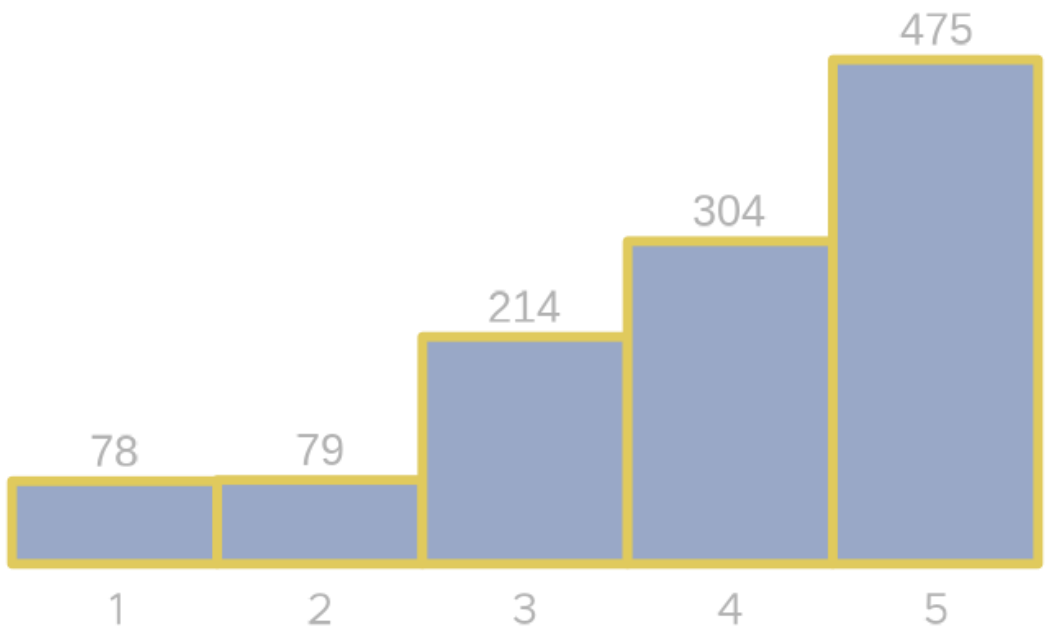

1159 vastust

Vastaja keskmised hinnangud ei korreleeru tema soo, haridustaseme ega sellega, kas tema töö on seotud tekstide ja keelega.

Vastaja keskmised **hinnangud korreleeruvad tema vanusega**: mida vanem vastaja, seda rohkem nimetatud nähtused häirivad.

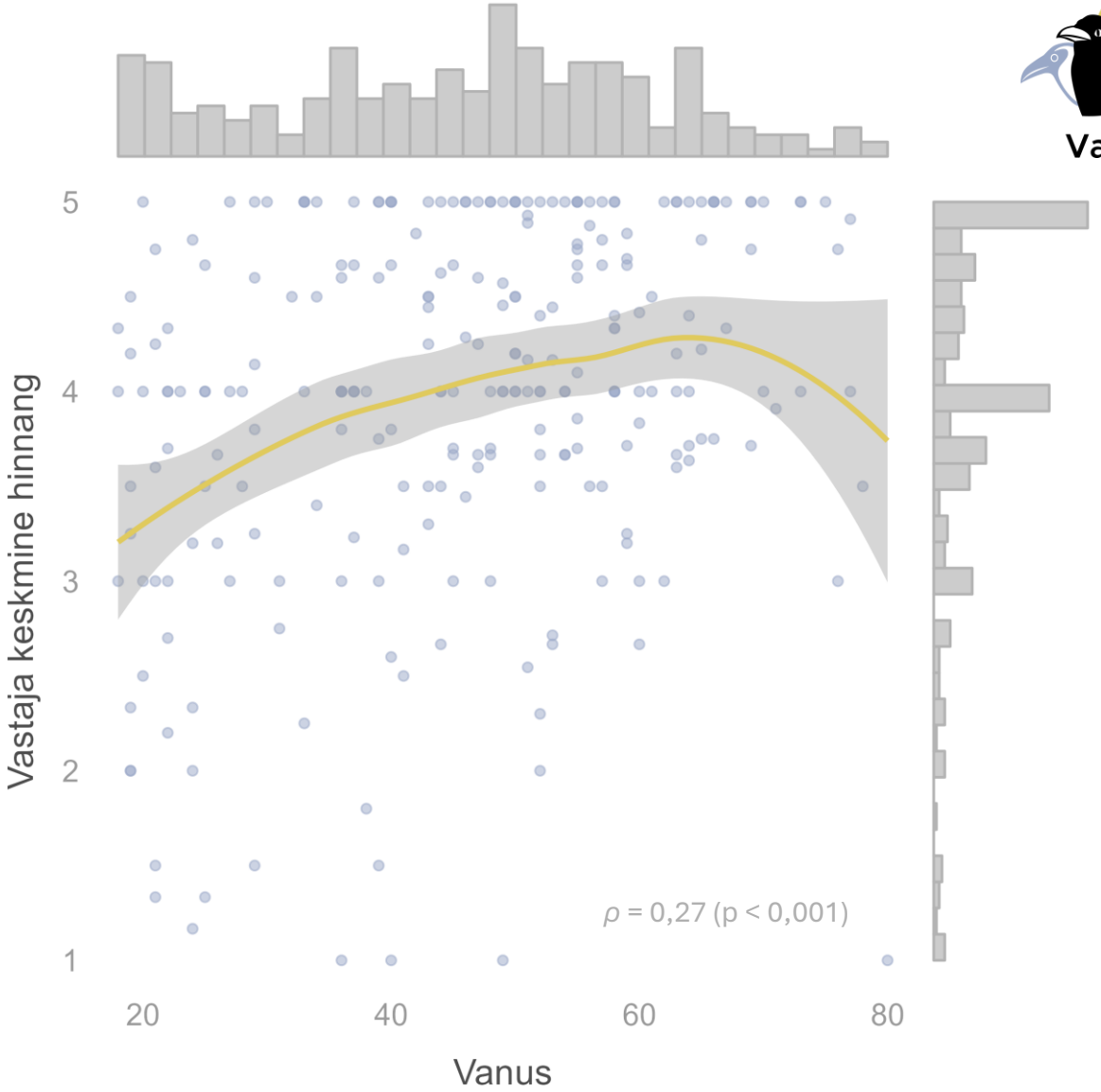

Vastused

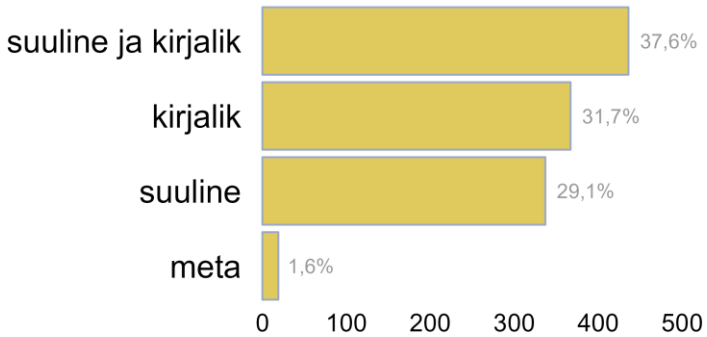

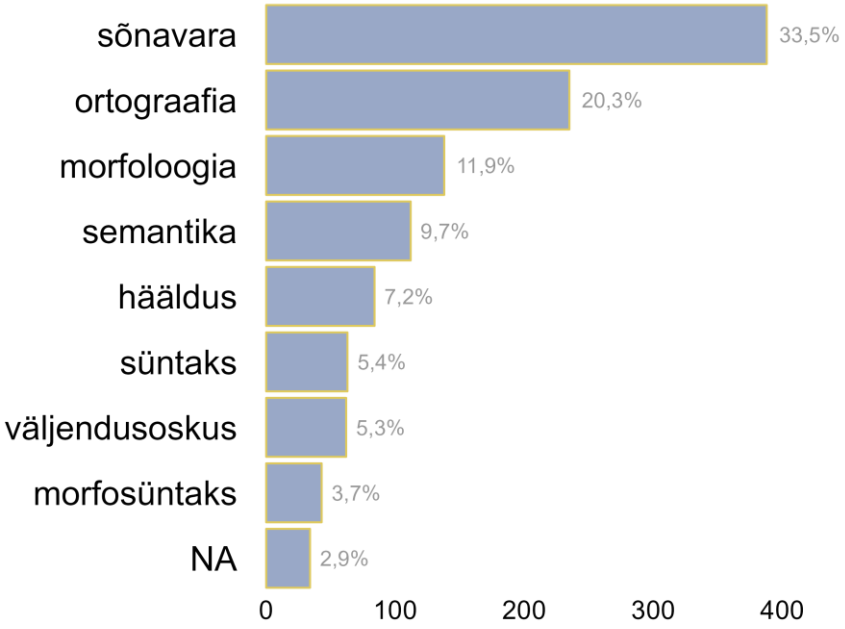

	kirjalik	suuline	suuline ja kirjalik
väljendusoskus	4,74 *	-1,56	-1,94
süntaks	6,86 *	-2,48 *	-2,59 *
morfosüntaks	-0,18	0,17	-0,03
morfoloogia	-1,98 *	-1,07	2,41 *
semantika	-1,05	-3,55 *	4,05 *
sõnavara	-3,91 *	5,35 *	-2,18 *

Hii-ruut-testi Pearsoni standardiseeritud jäägid

Vastused

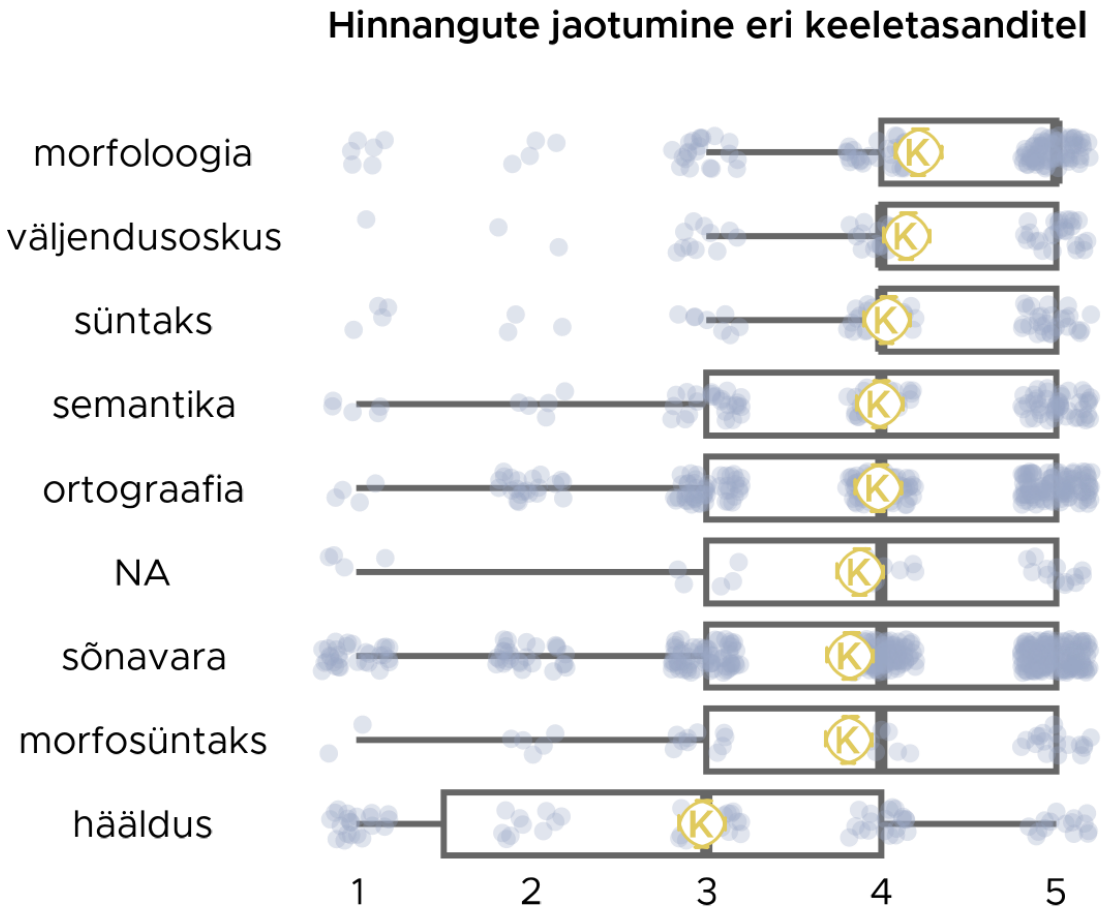
Hinnangute jaotumine eri keeletasanditel
morfoloogia
väljendusoskus
süntaks
semantika
ortograafia
NA
sõnavara
morfosüntaks
hääldus
K
1
2
3
4
5

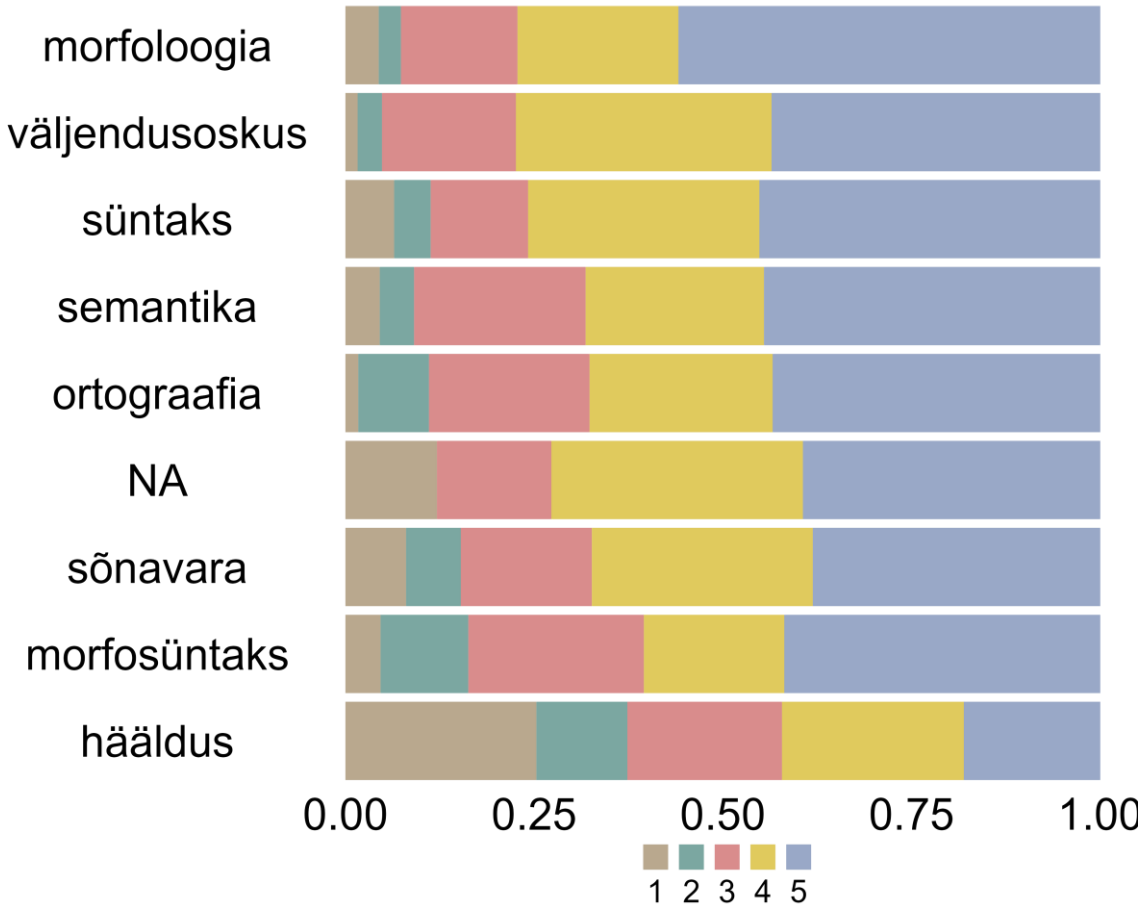
morfoloogia
väljendusoskus
süntaks
semantika
ortograafia
NA
sõnavara
morfosüntaks
hääldus
0.00
0.25
0.50
0.75
1.00
1 2 3 4 5

Vastused: sõnavara

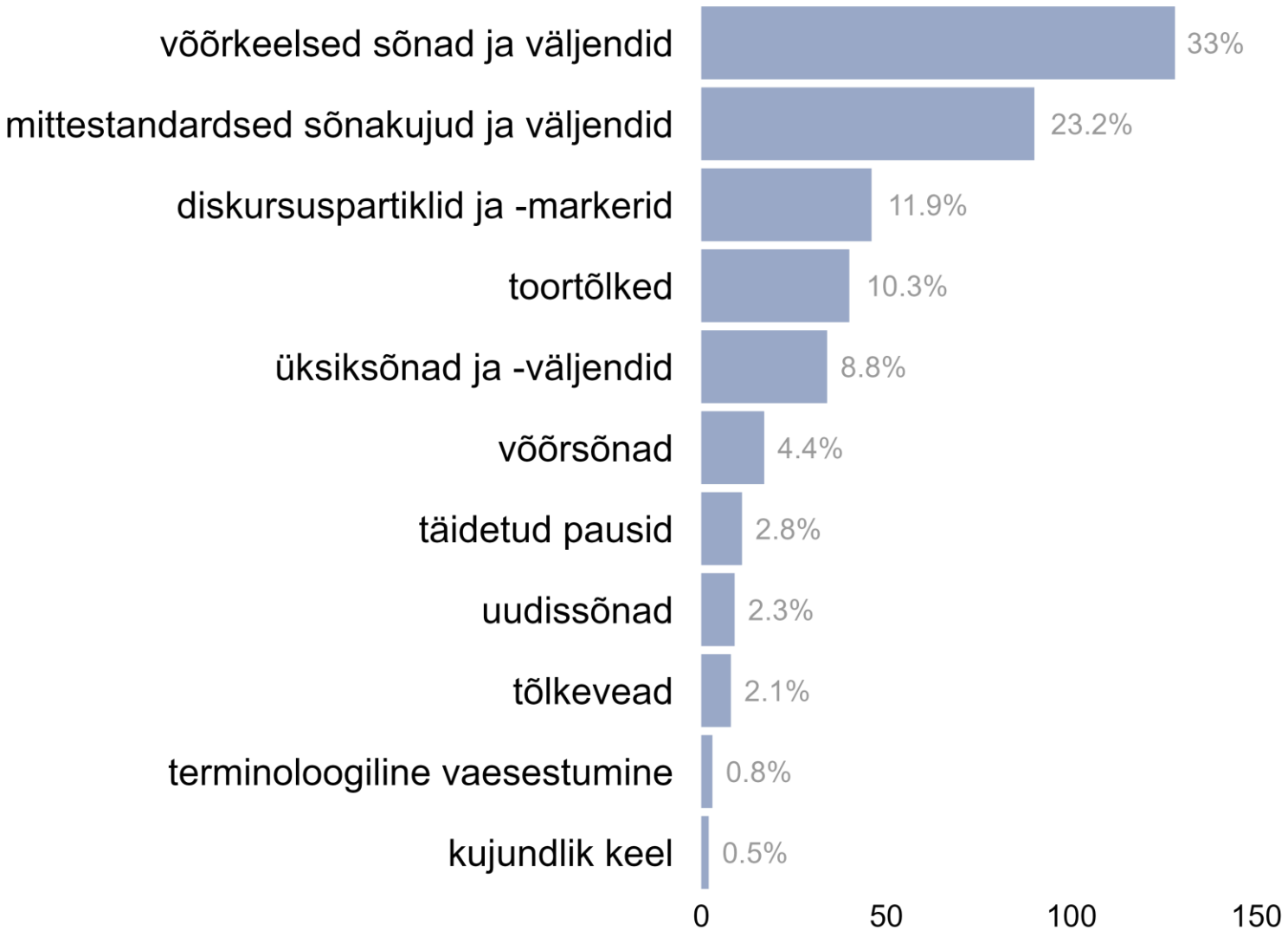

Vastused: sõnavara

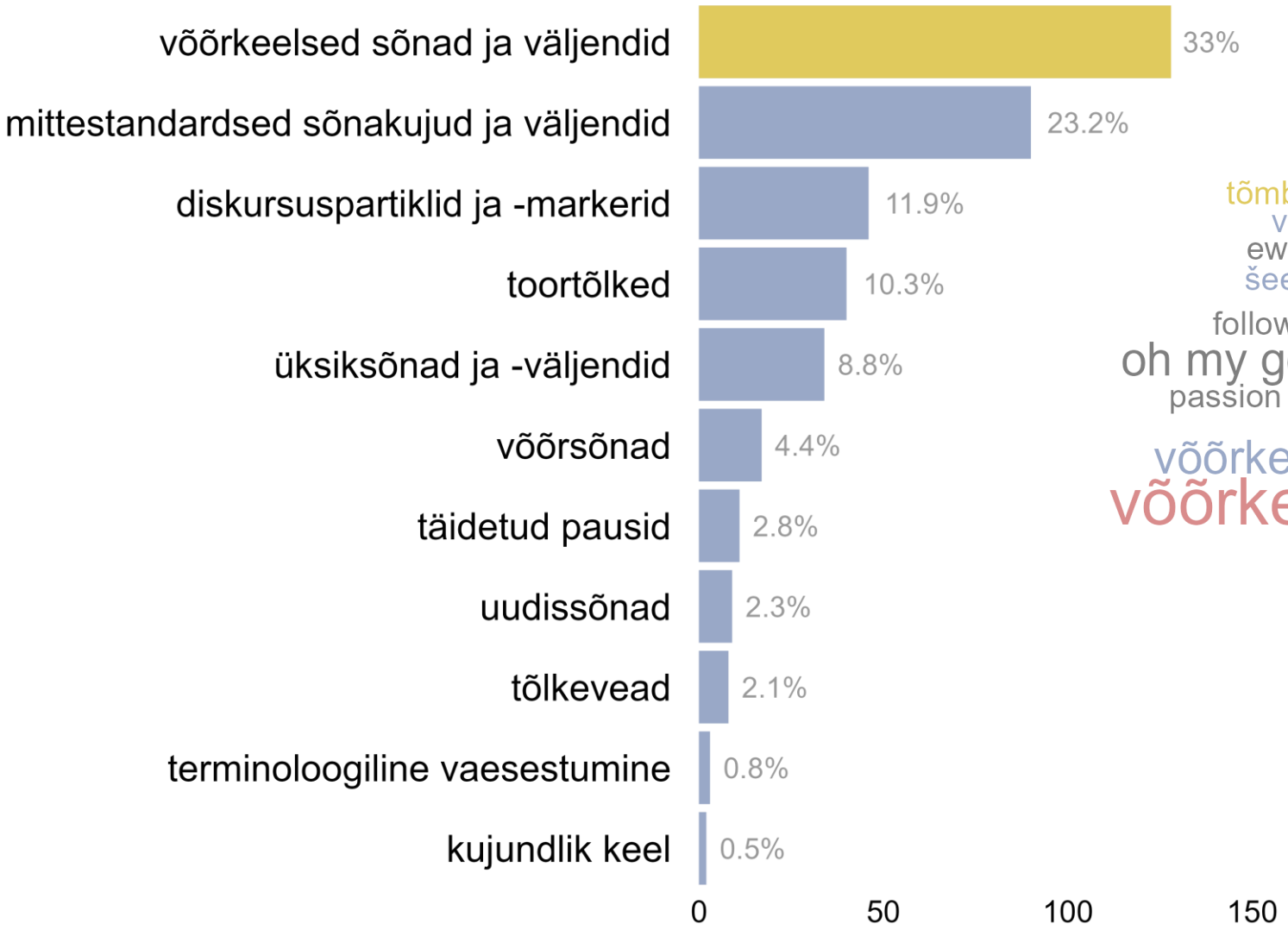

Vastused: sõnavara

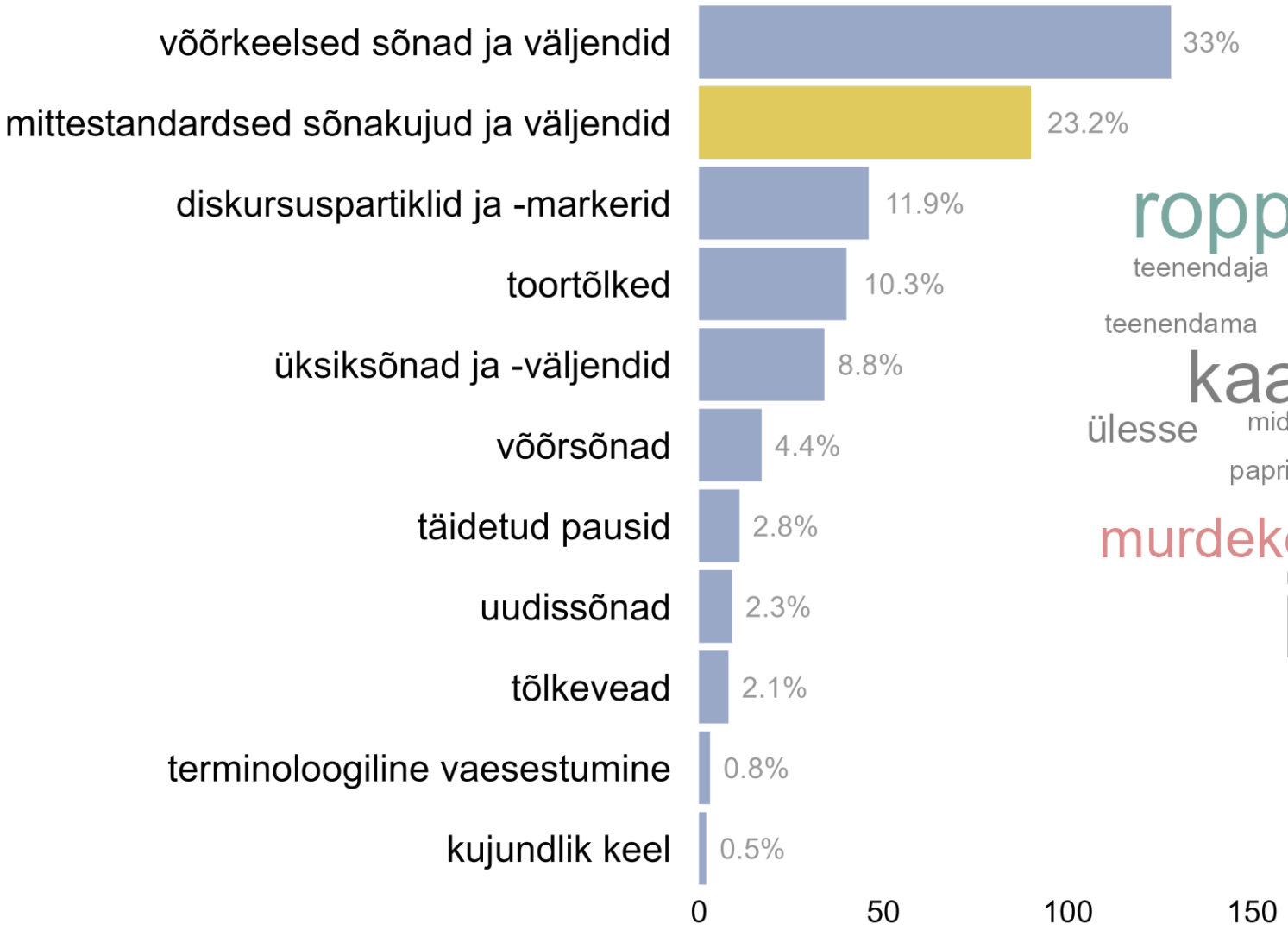

Vastused: sõnavara

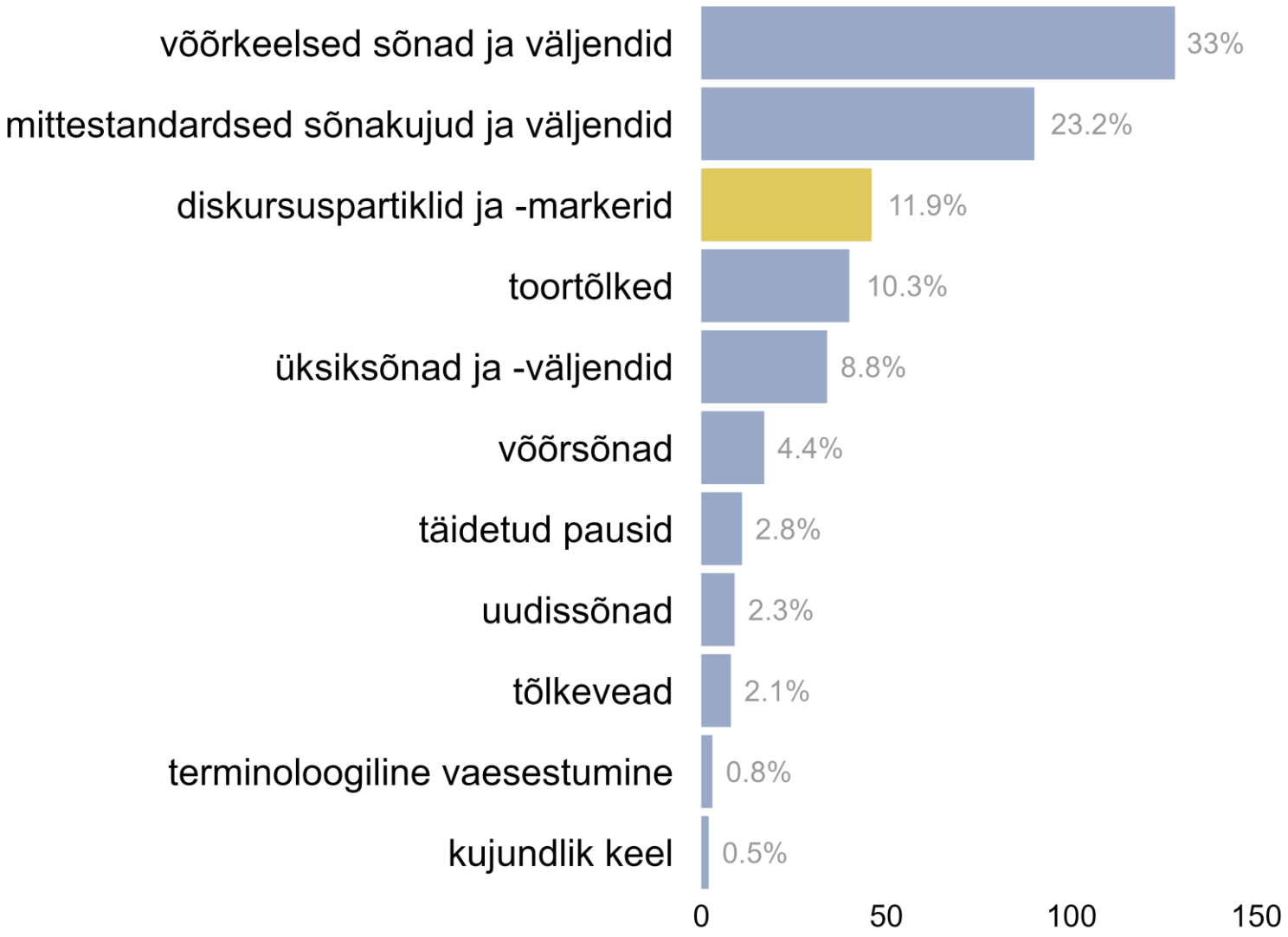

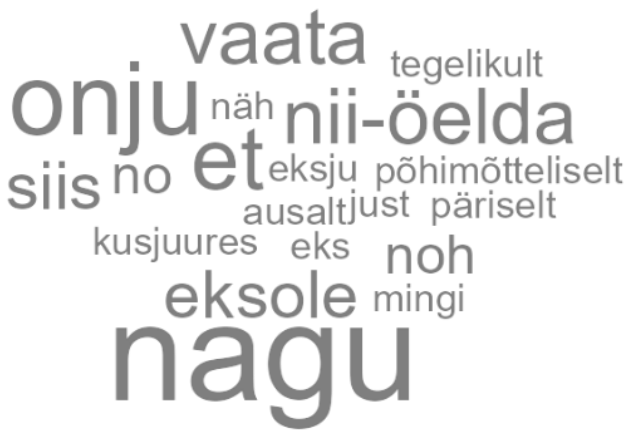

Vastused: sõnavara

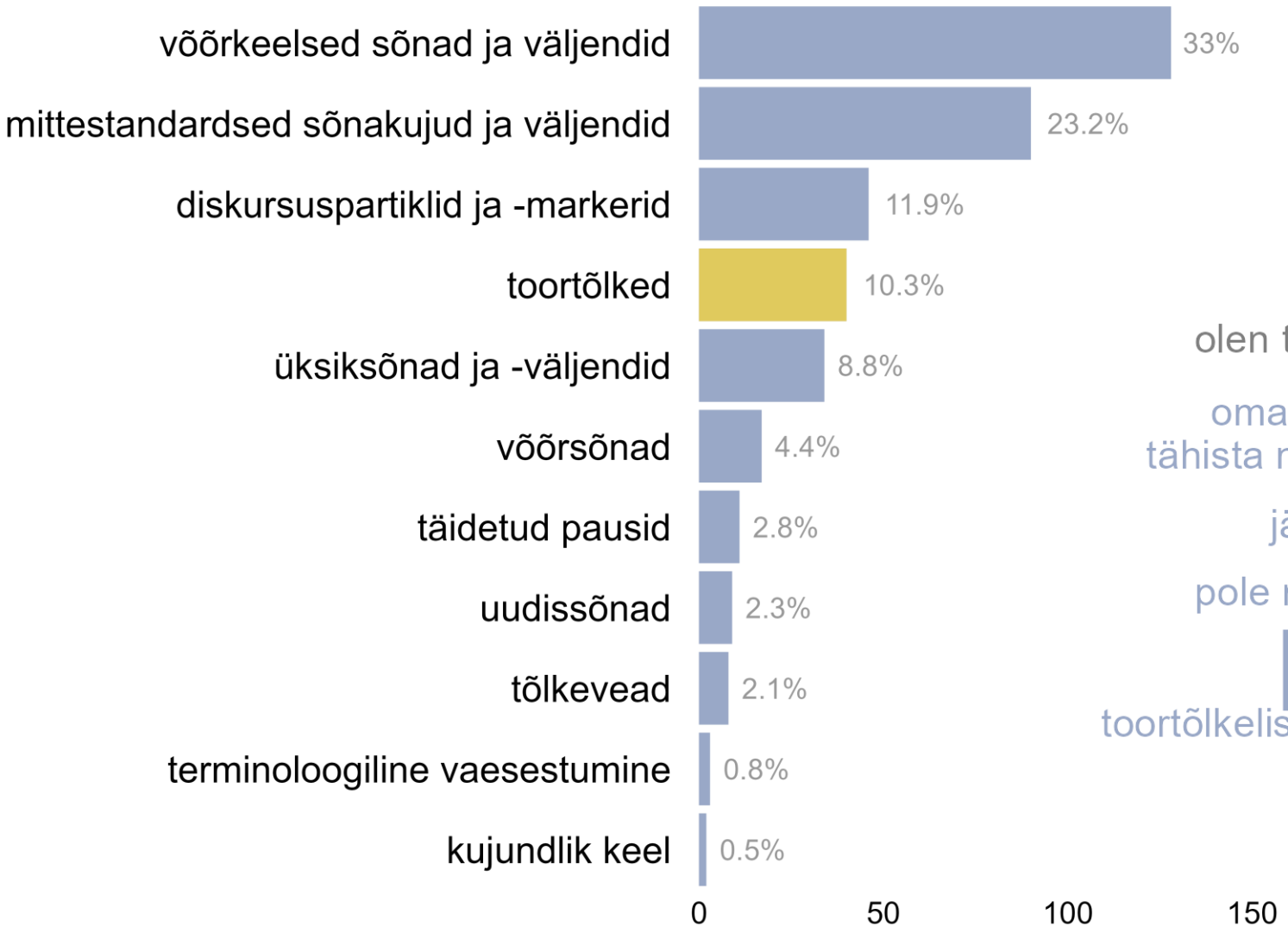

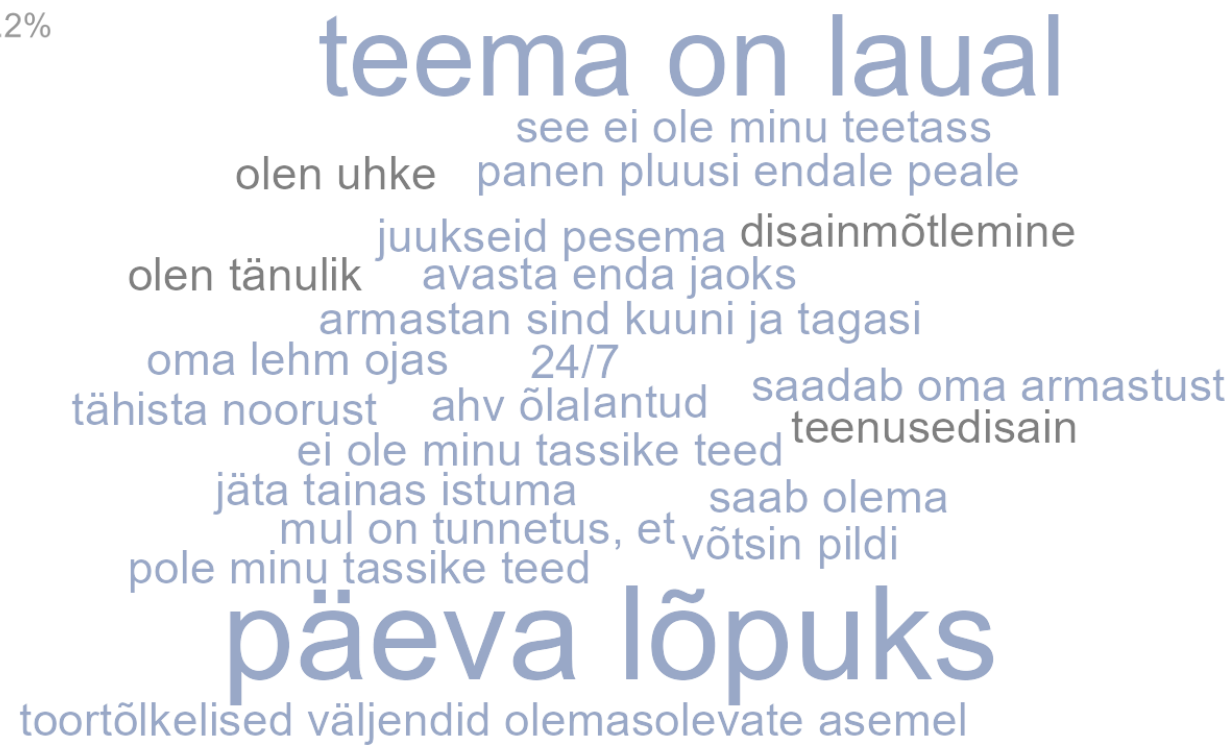

Vastused: sõnavara

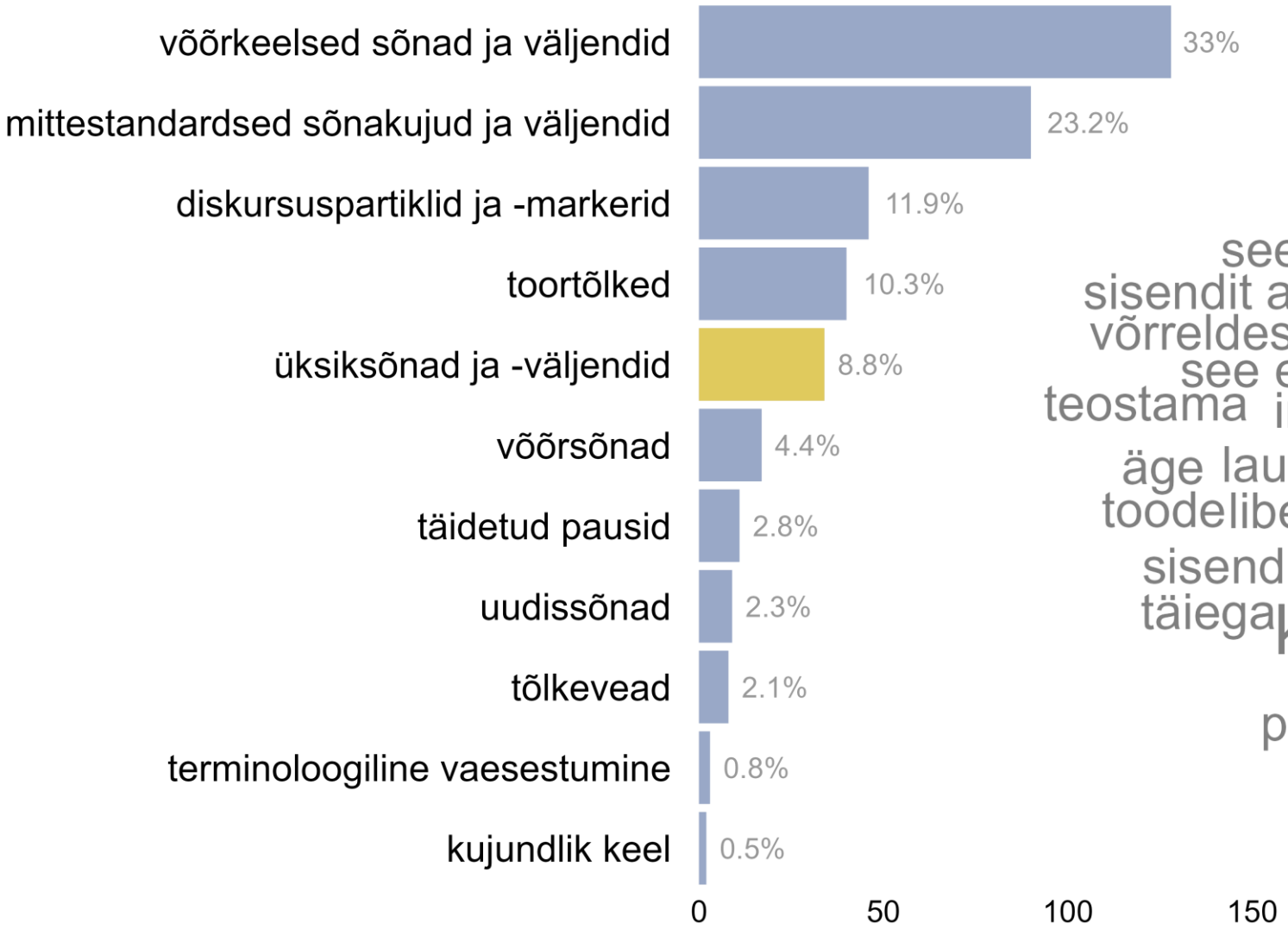

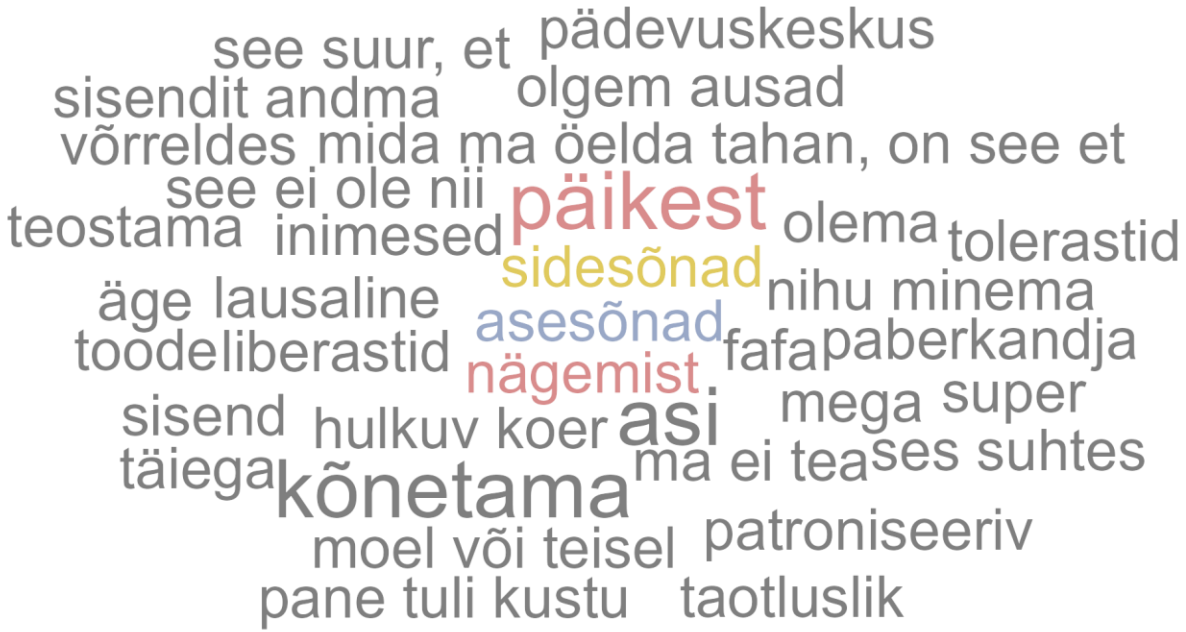

Vastused: sõnavara

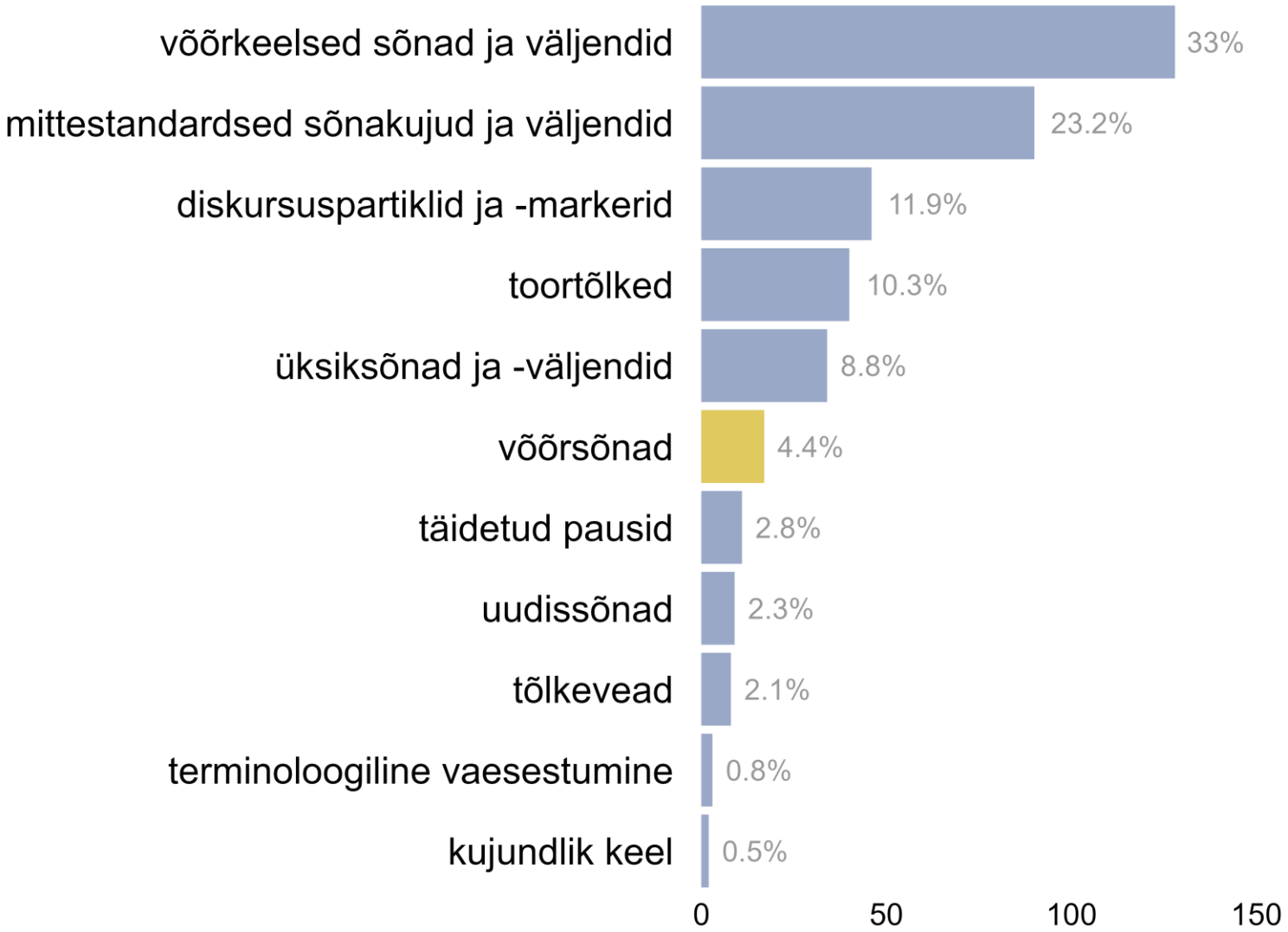

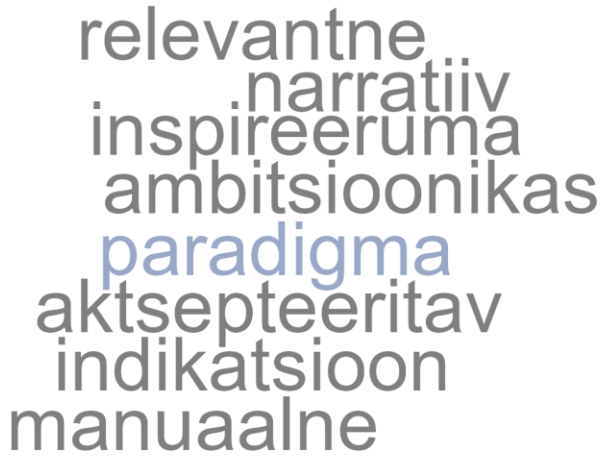

Vastused: sõnavara

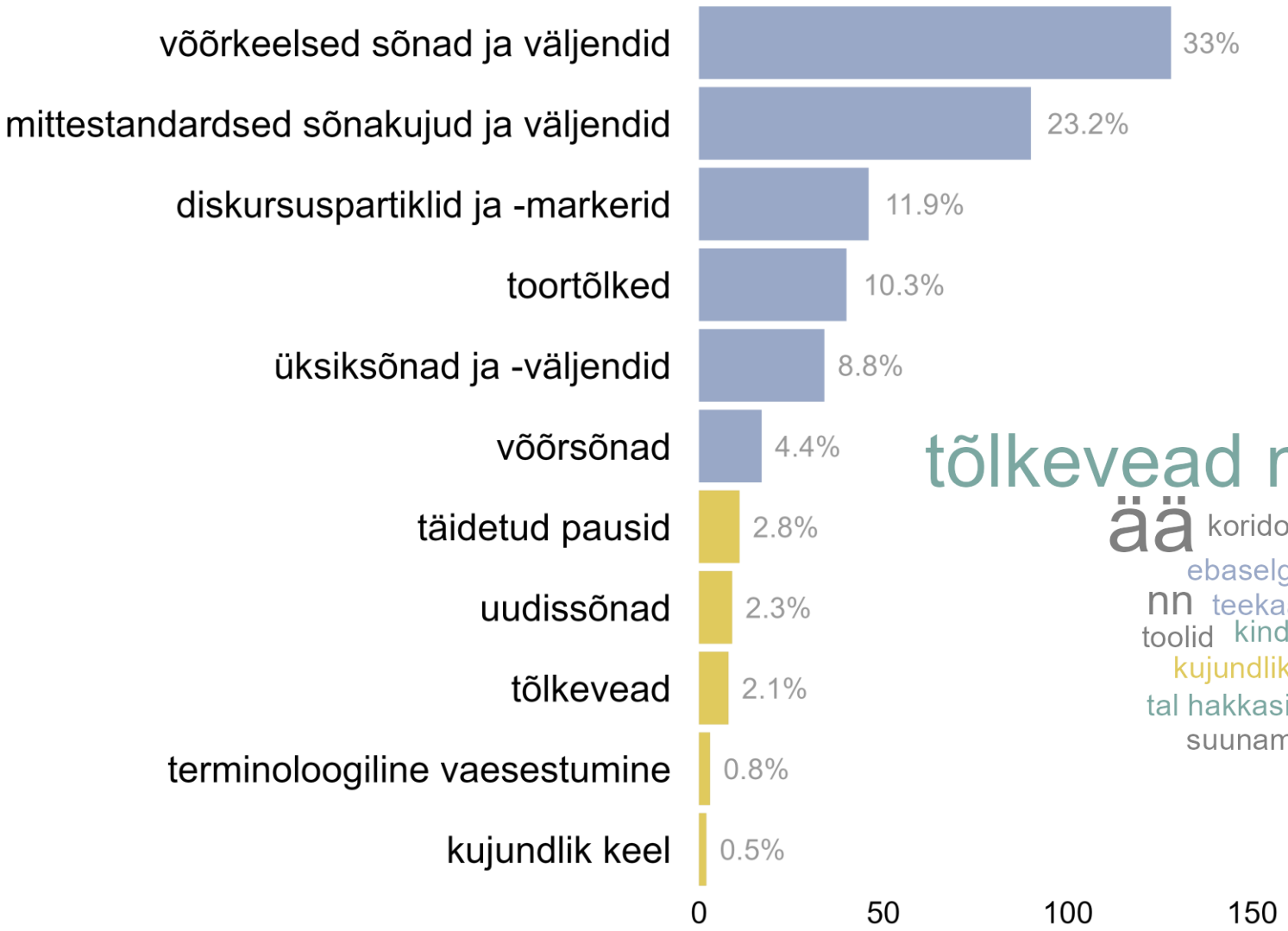

Vastused: ortograafia

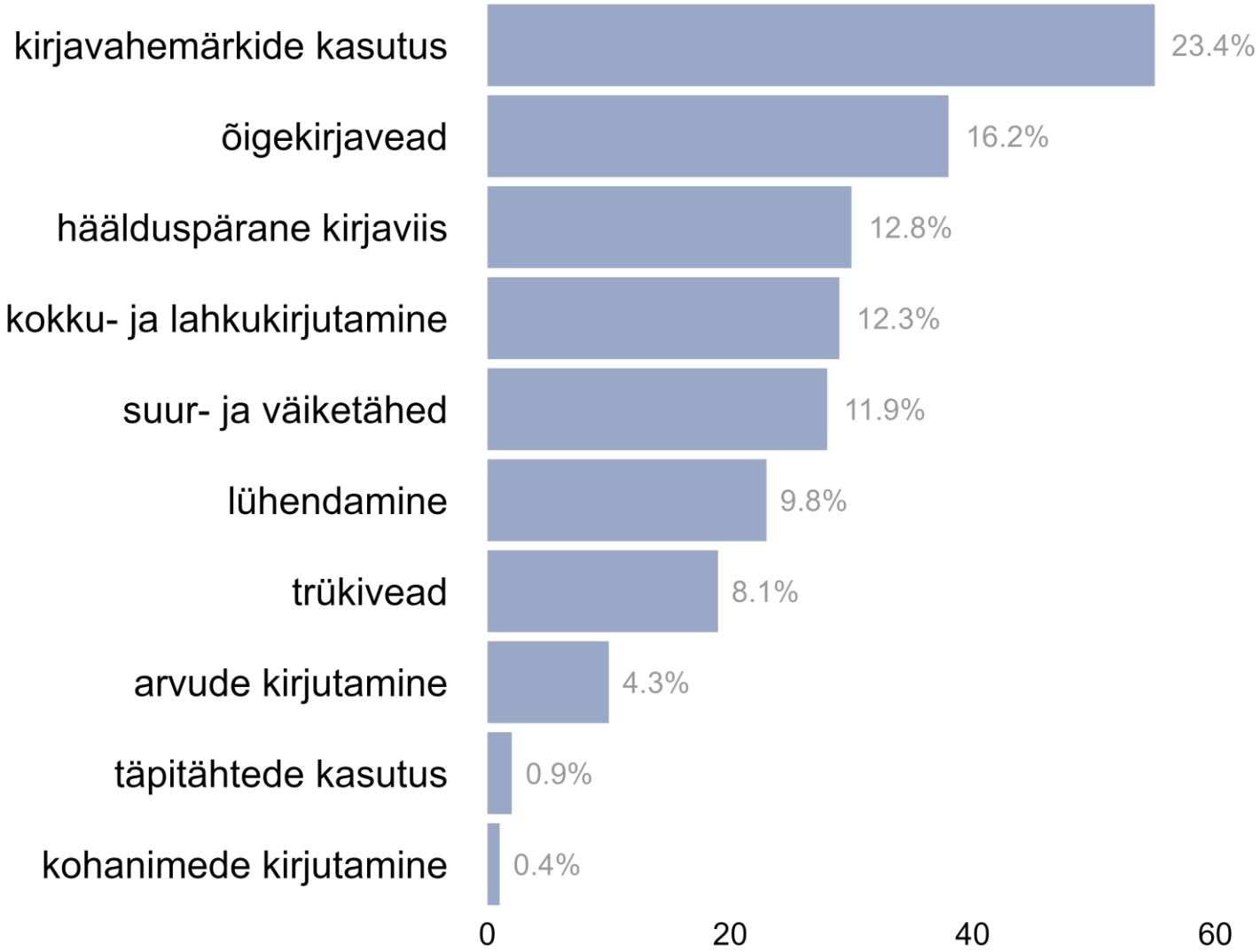

Vastused: ortograafia

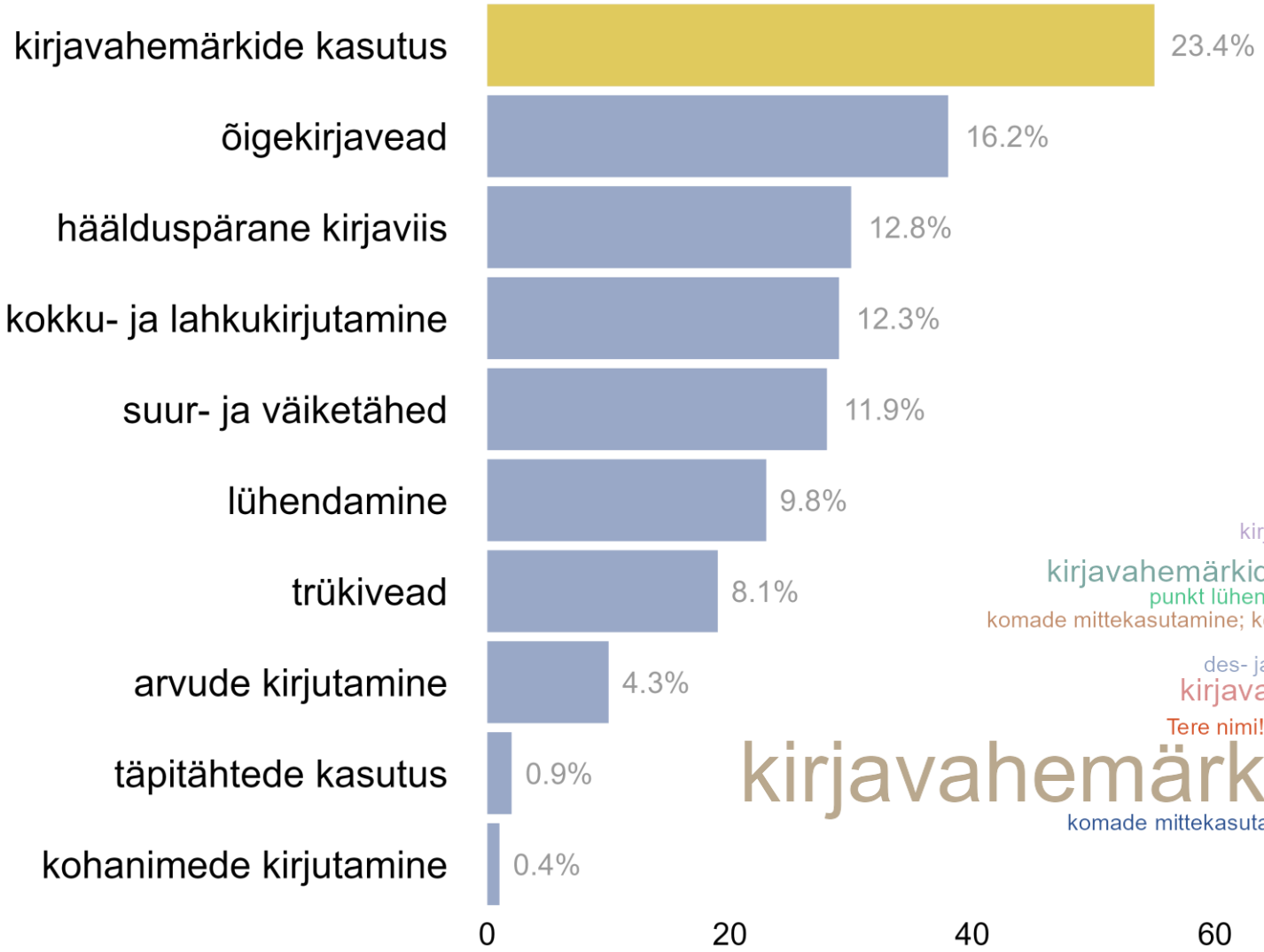

Vastused: ortograafia

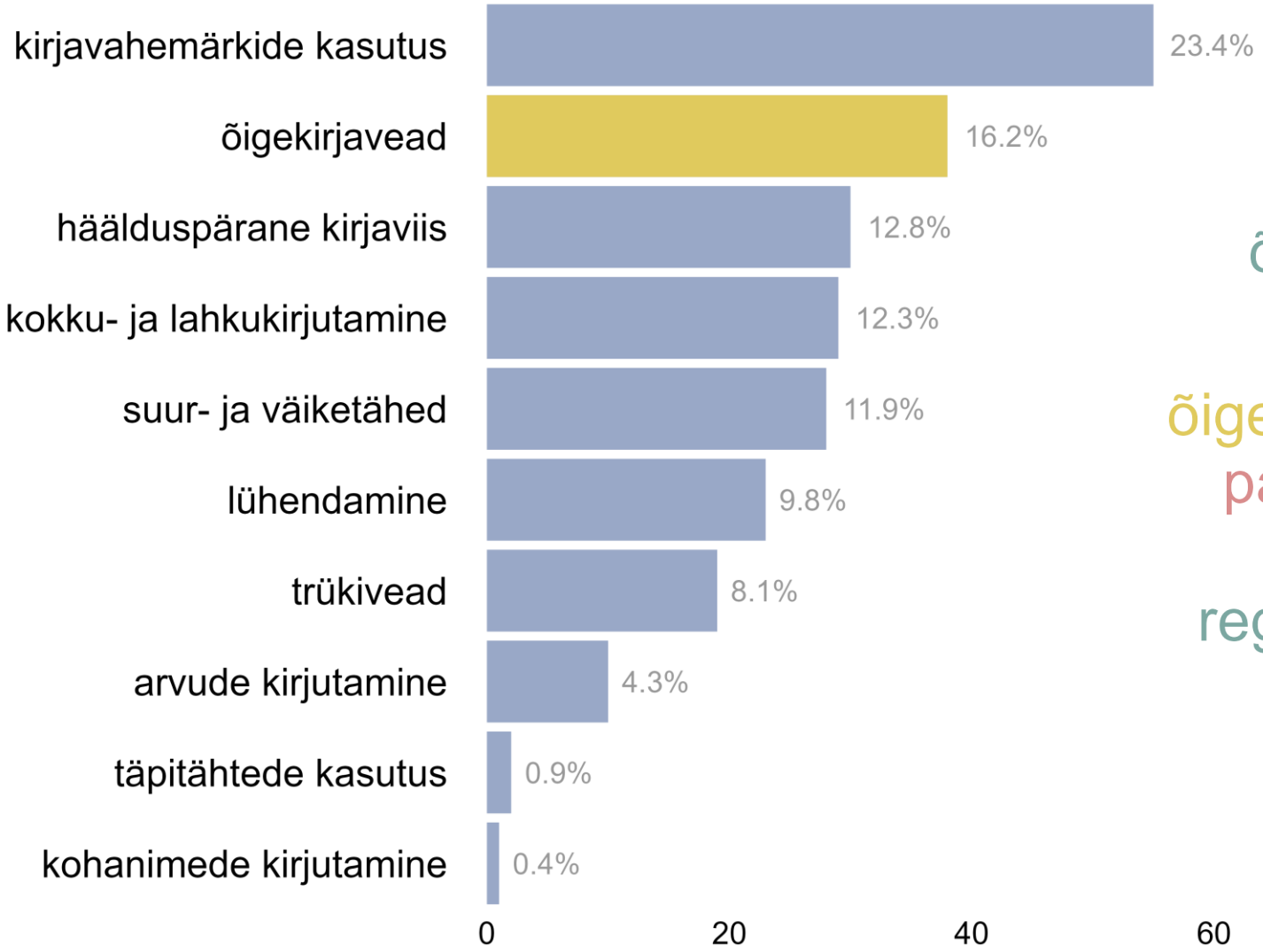

Vastused: ortograafia

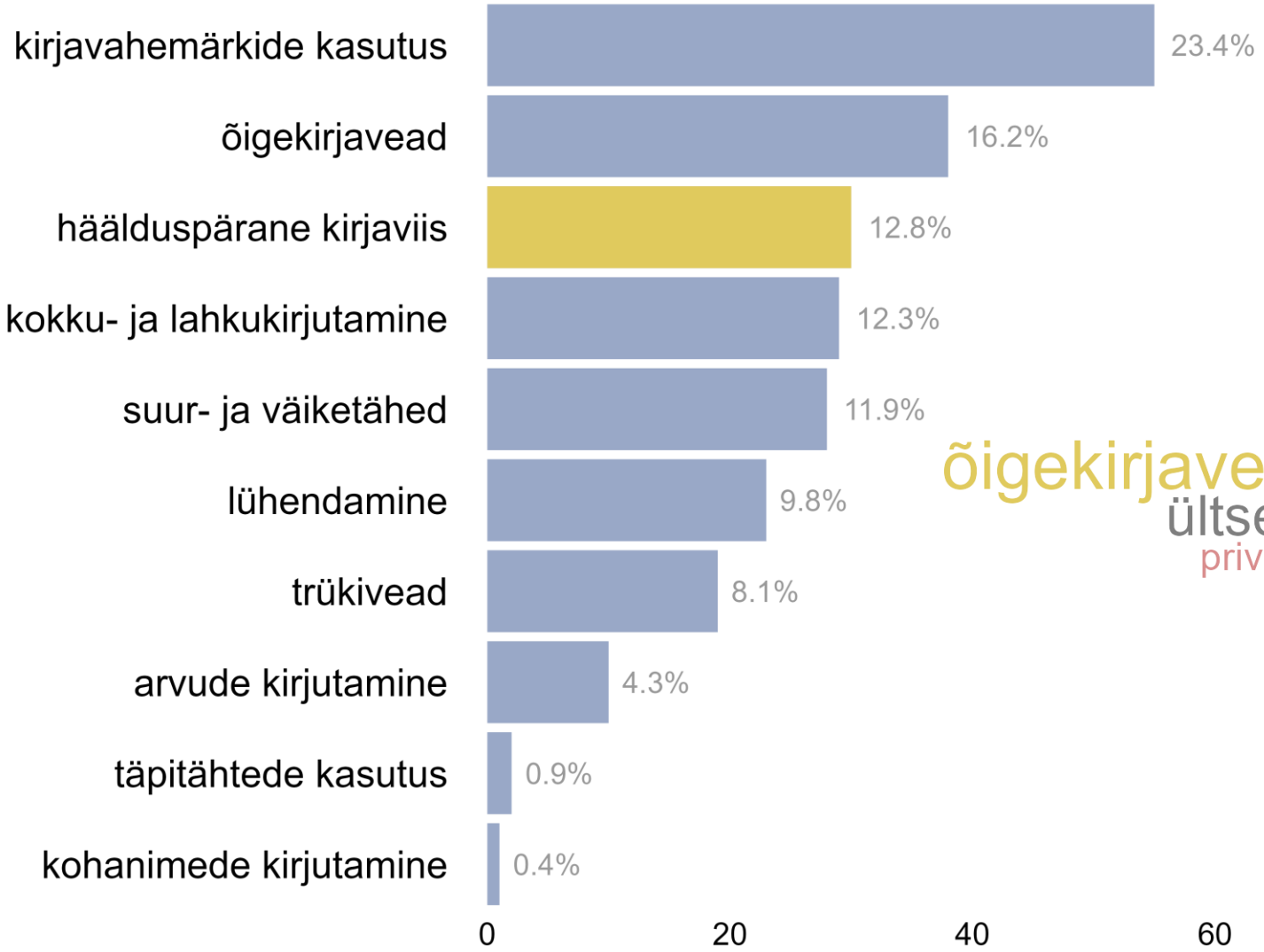

Vastused: ortograafia

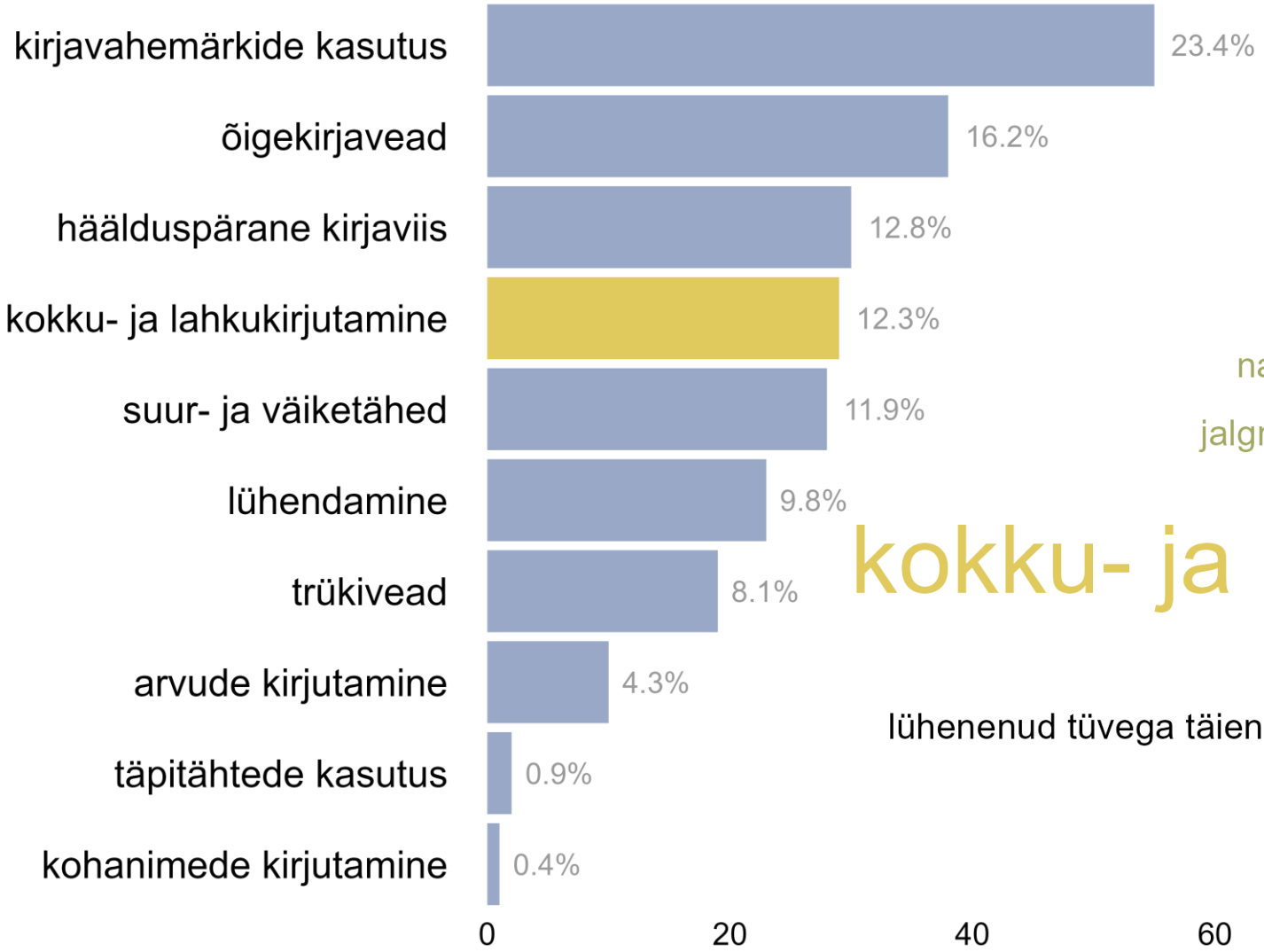

lühenenud tüvega täiendsõna lahkukirjutamine järgnevast nimisõnast

Vastused: ortograafia

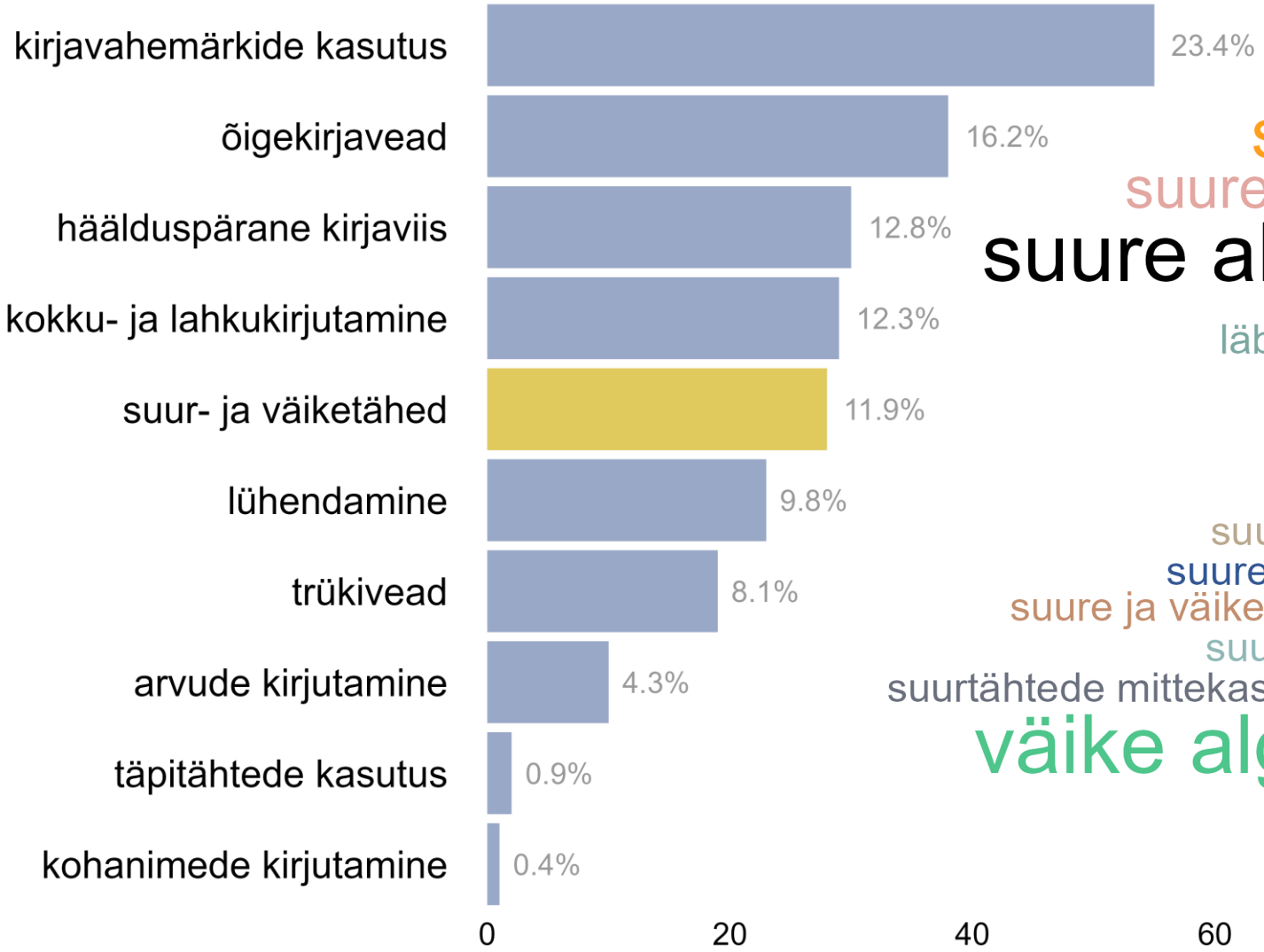

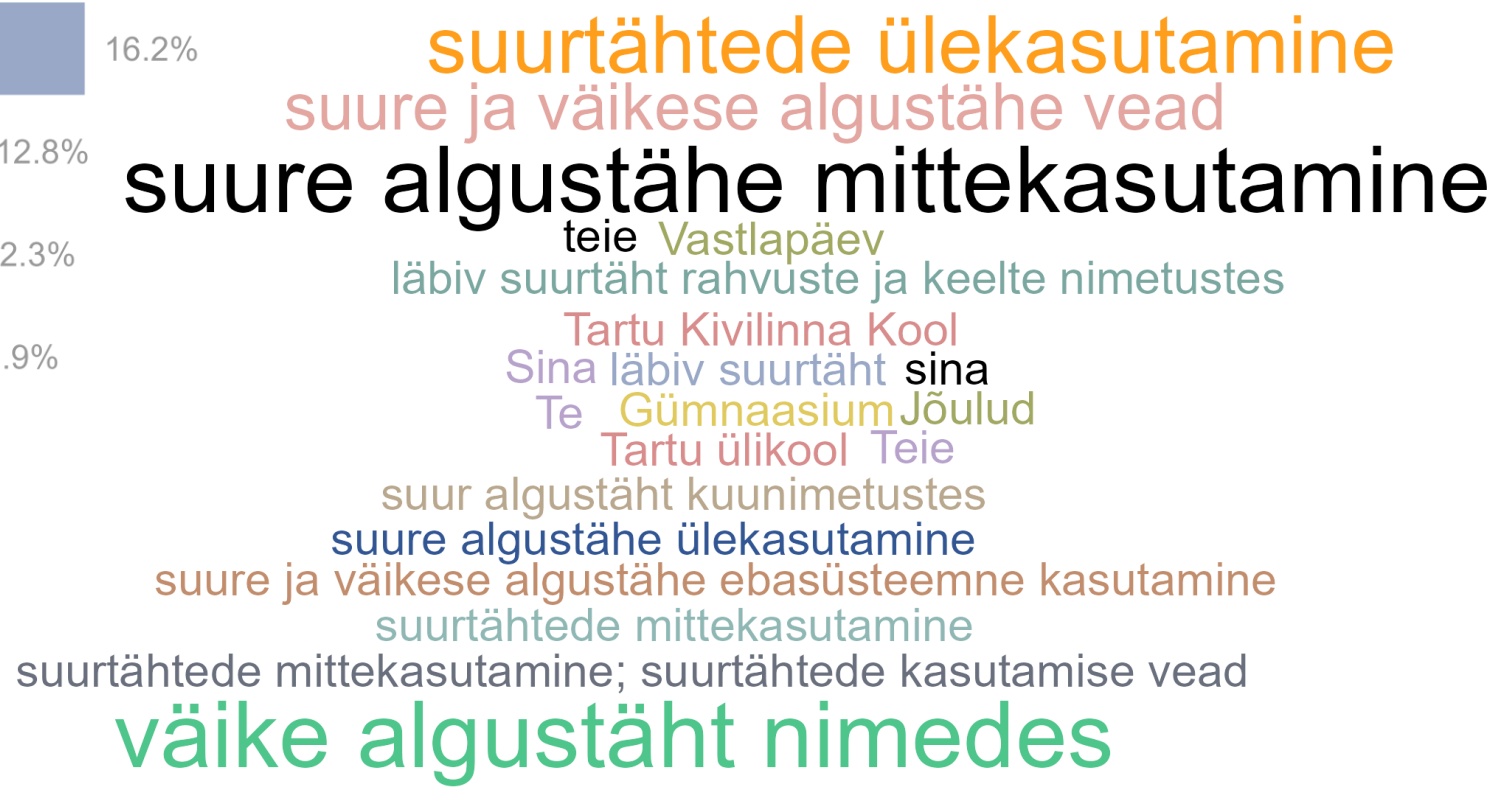

Vastused: ortograafia

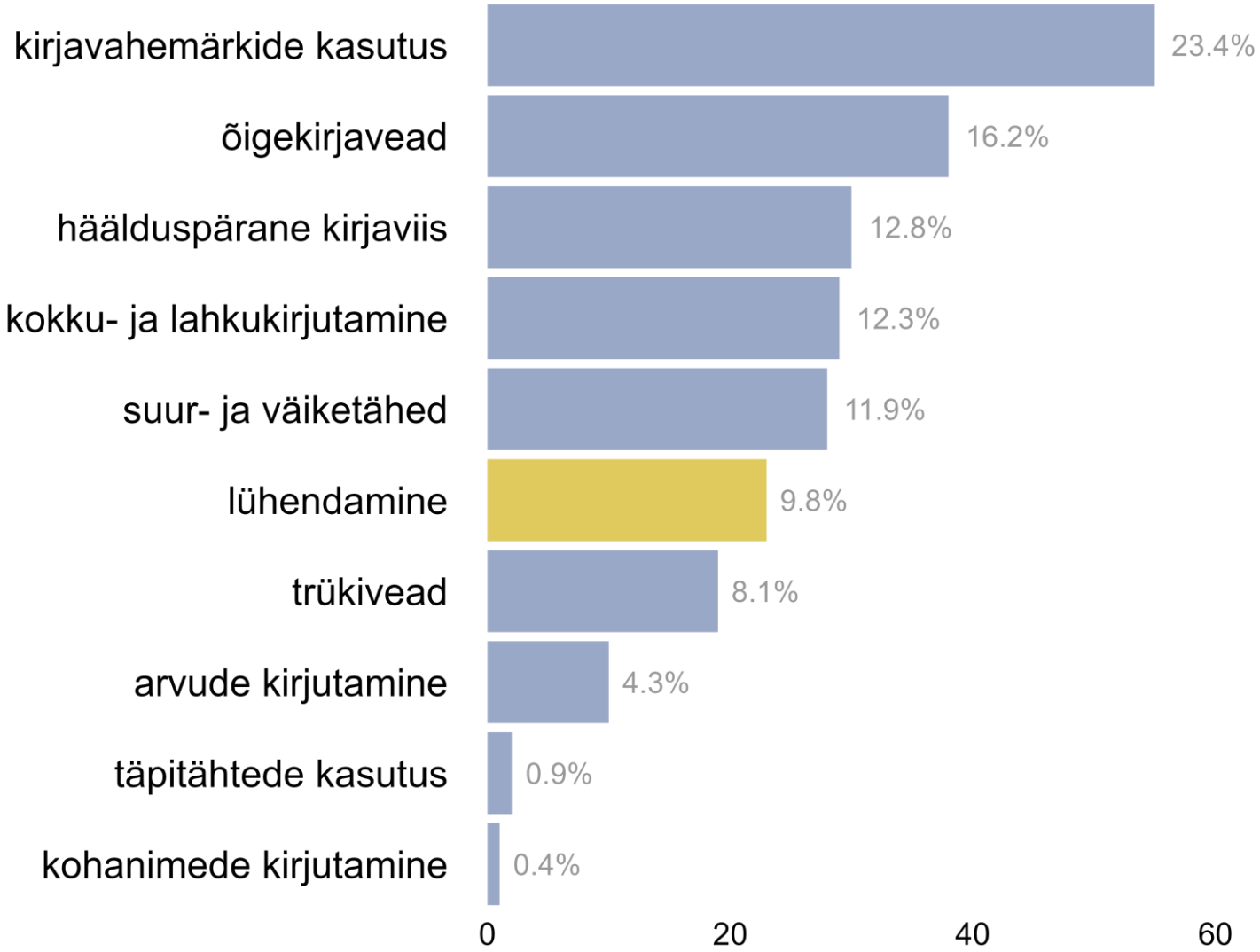

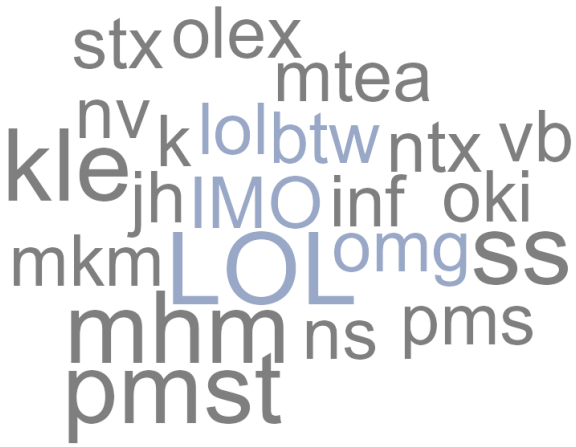

Vastused: ortograafia

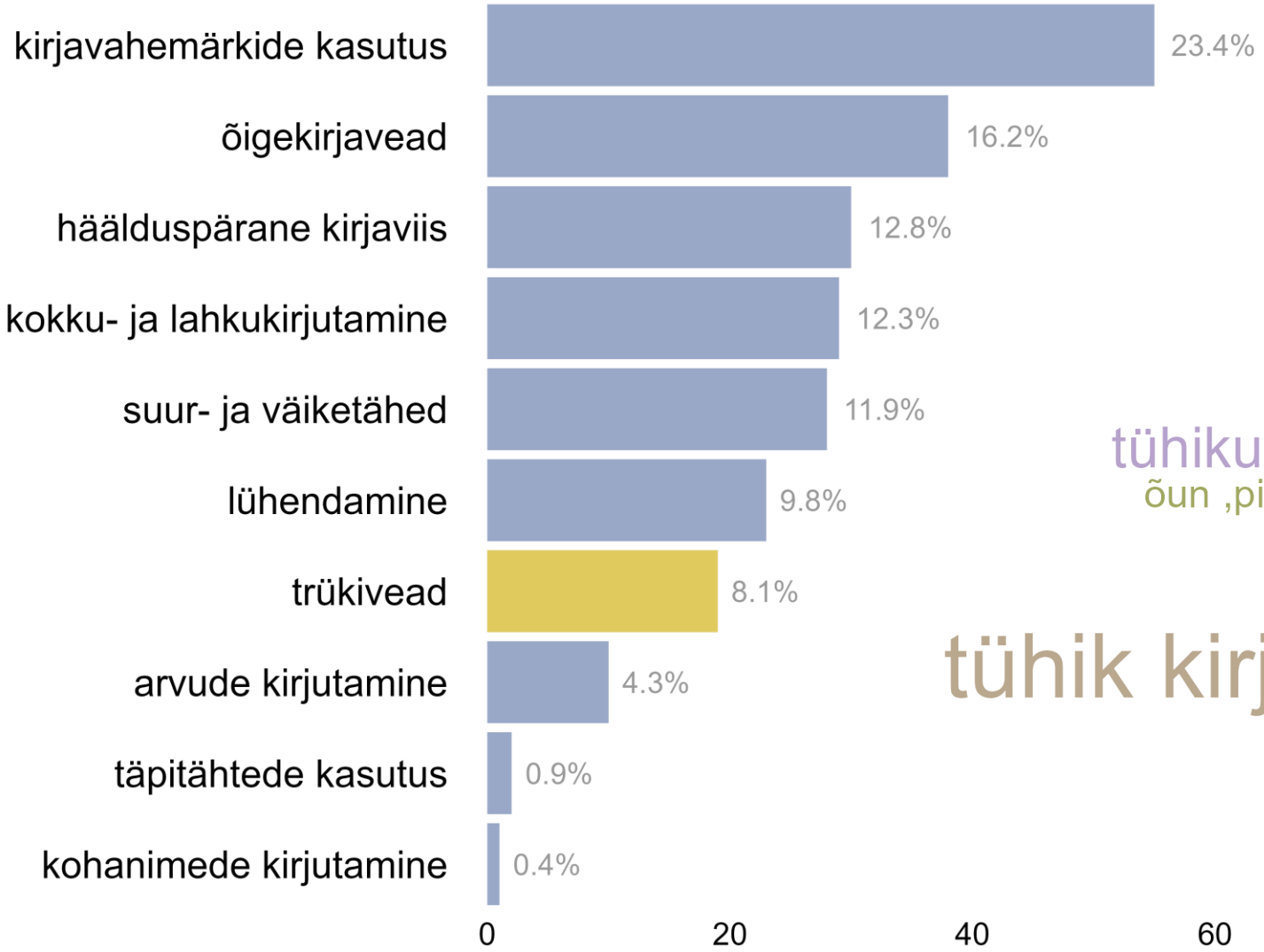

Vastused: ortograafia

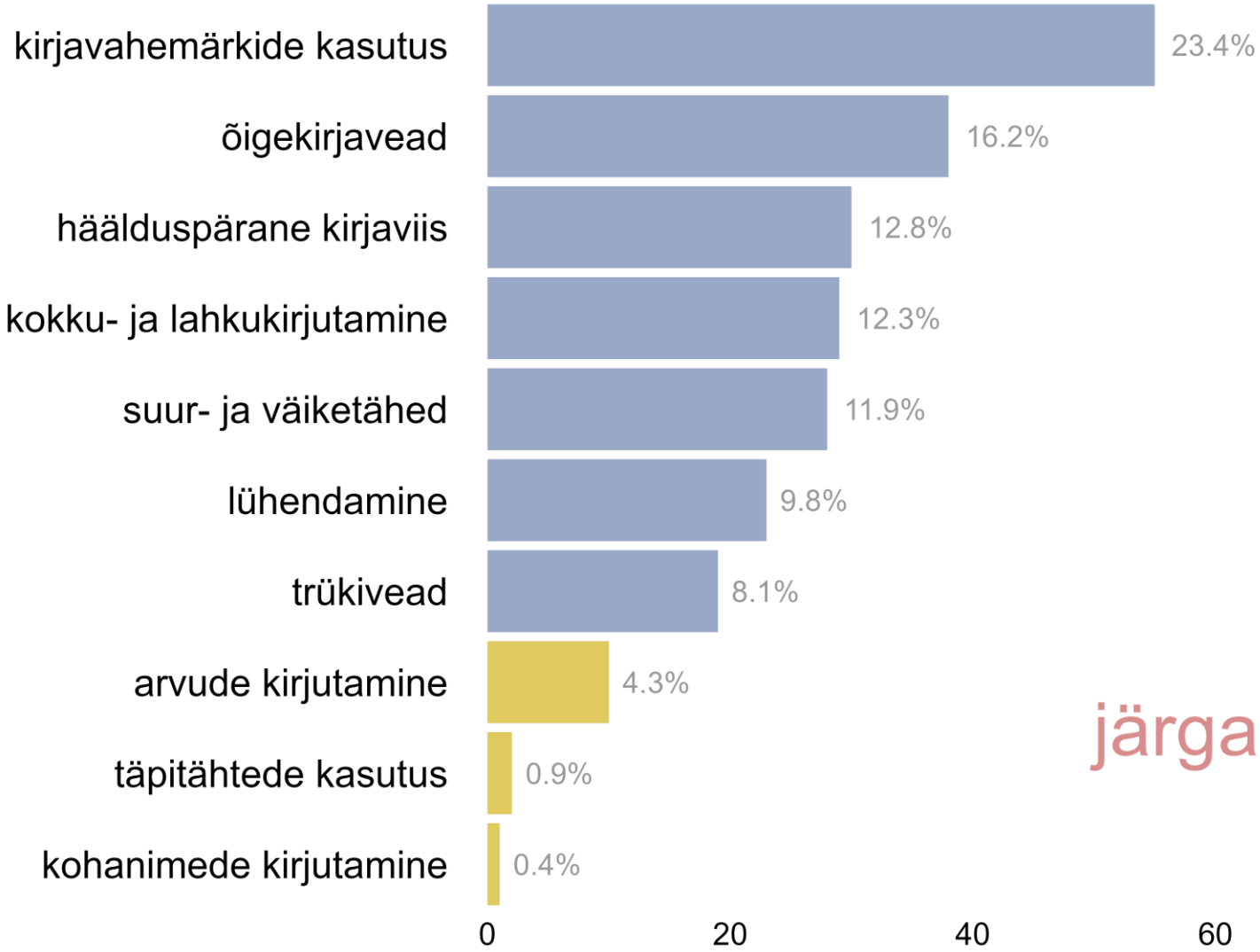

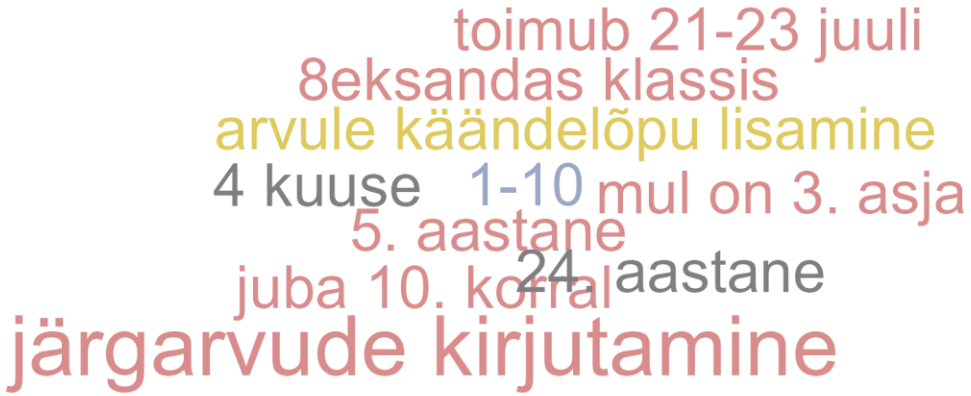

Vastused: morfoloogia

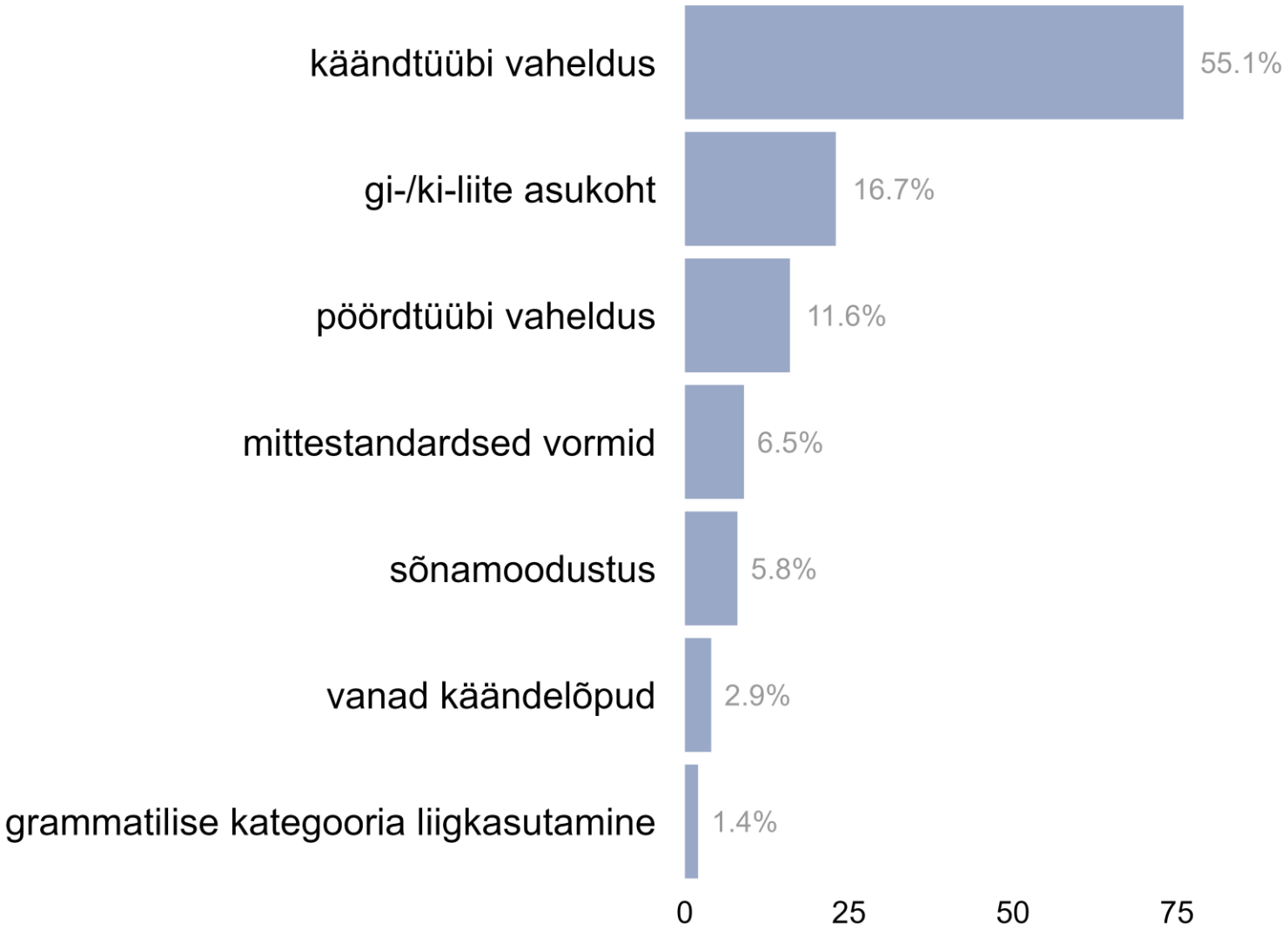

Vastused: morfoloogia

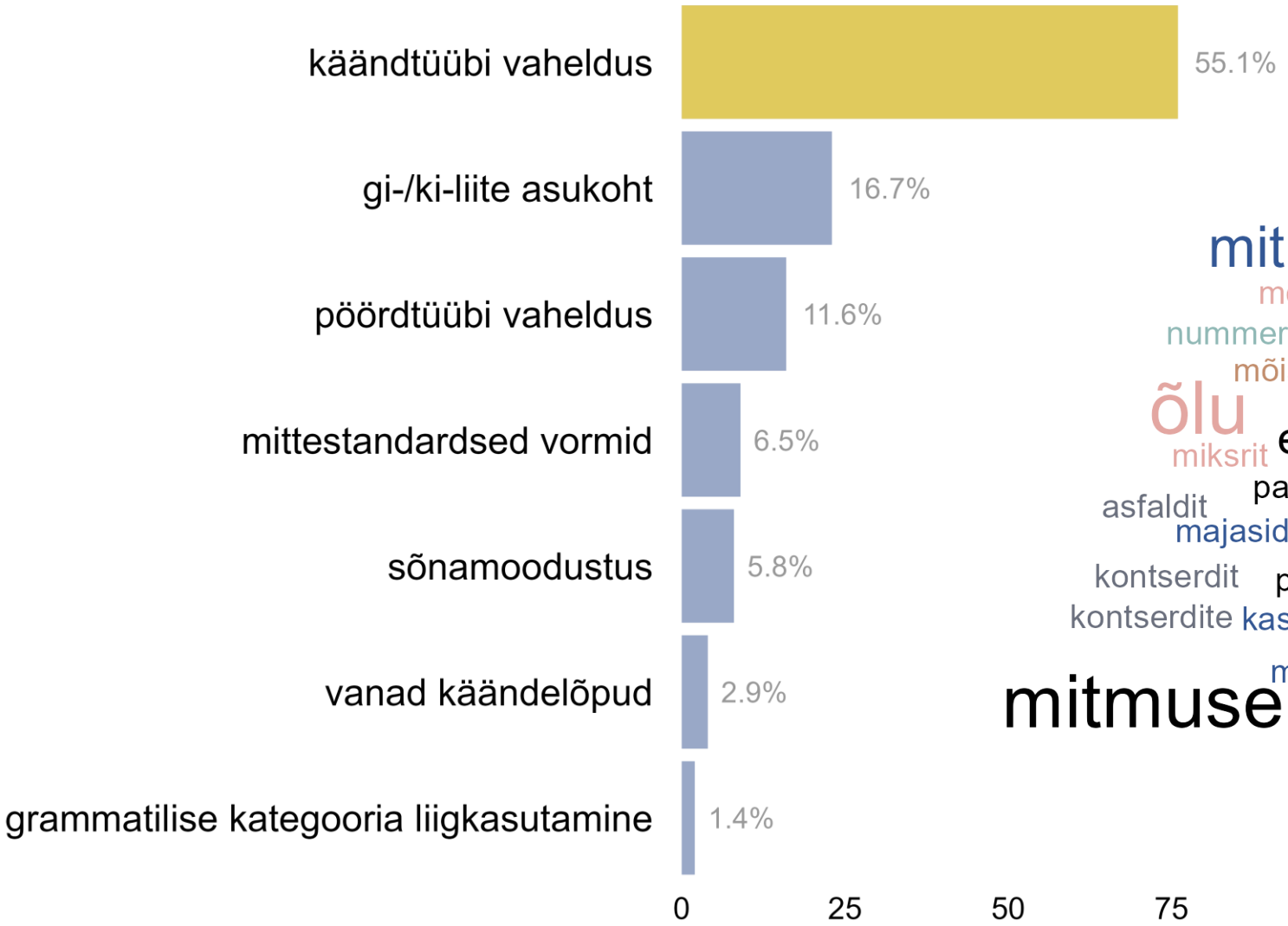

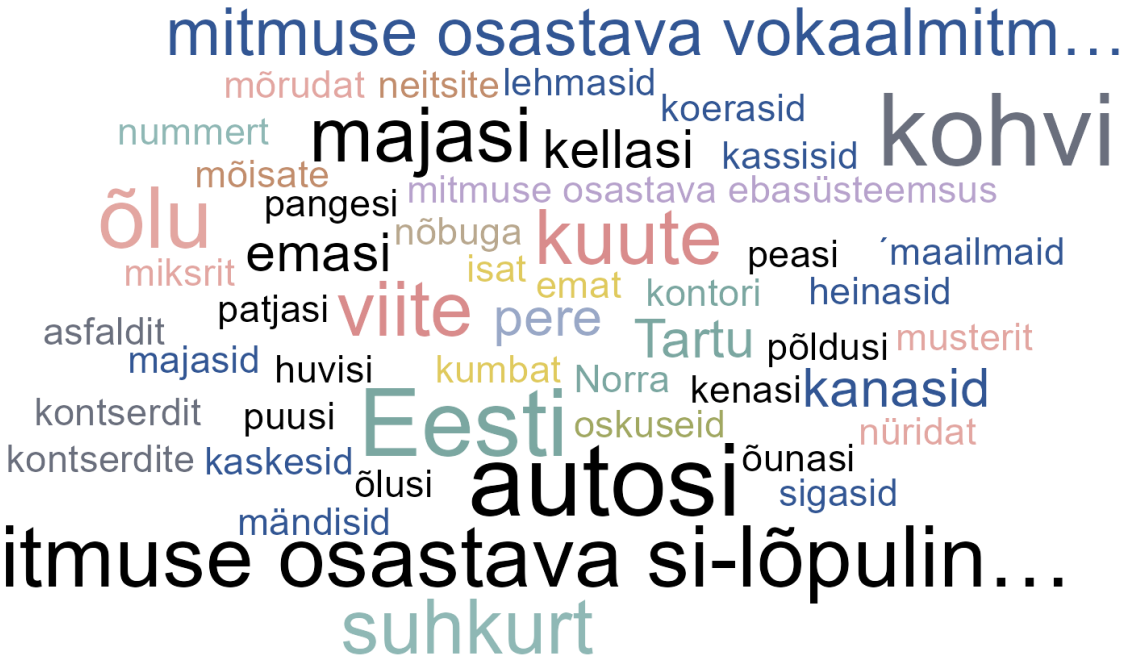

Vastused: morfoloogia

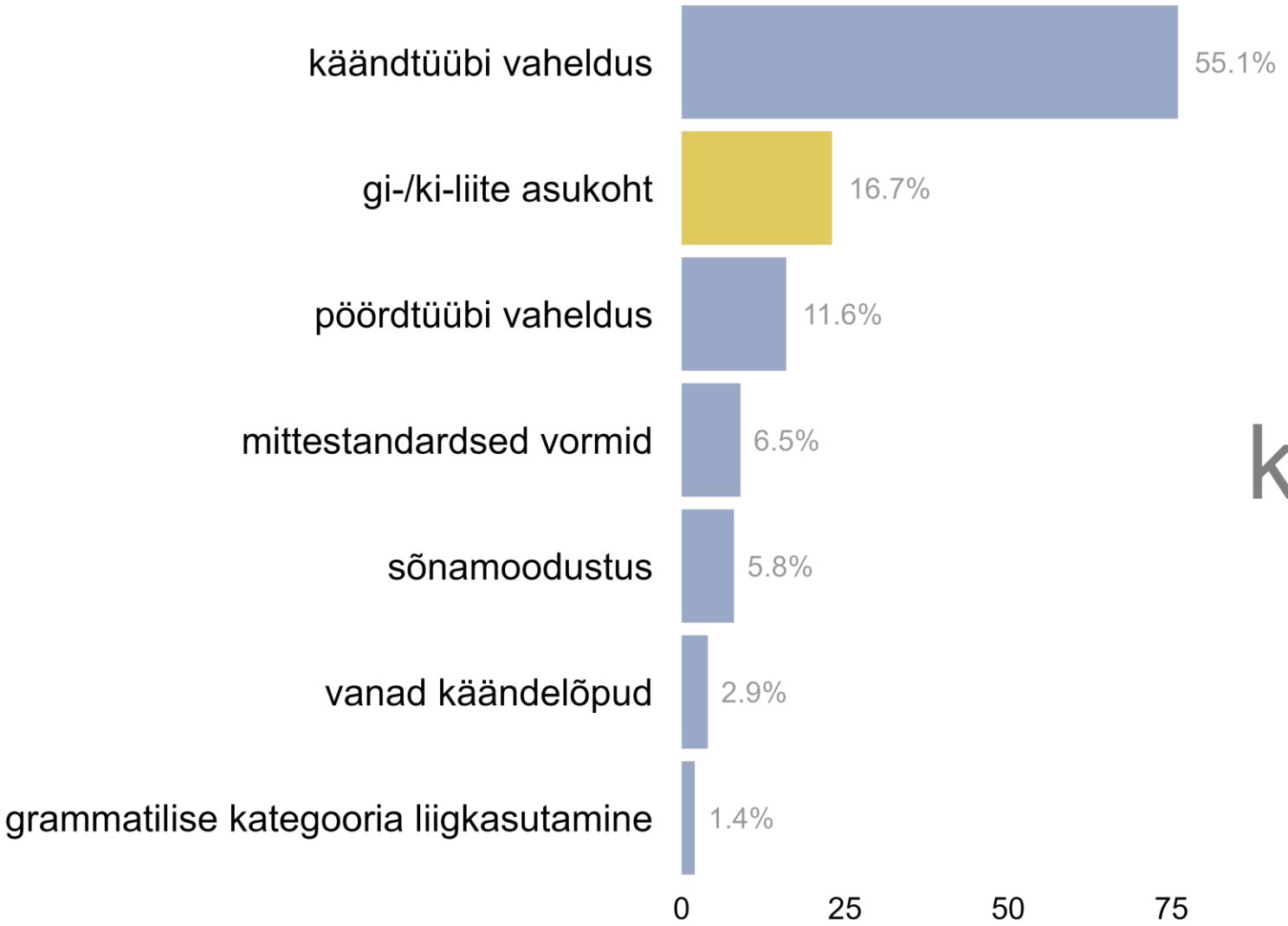

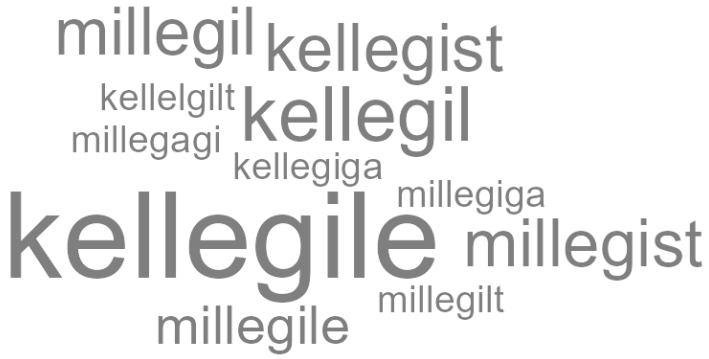

Vastused: morfoloogia

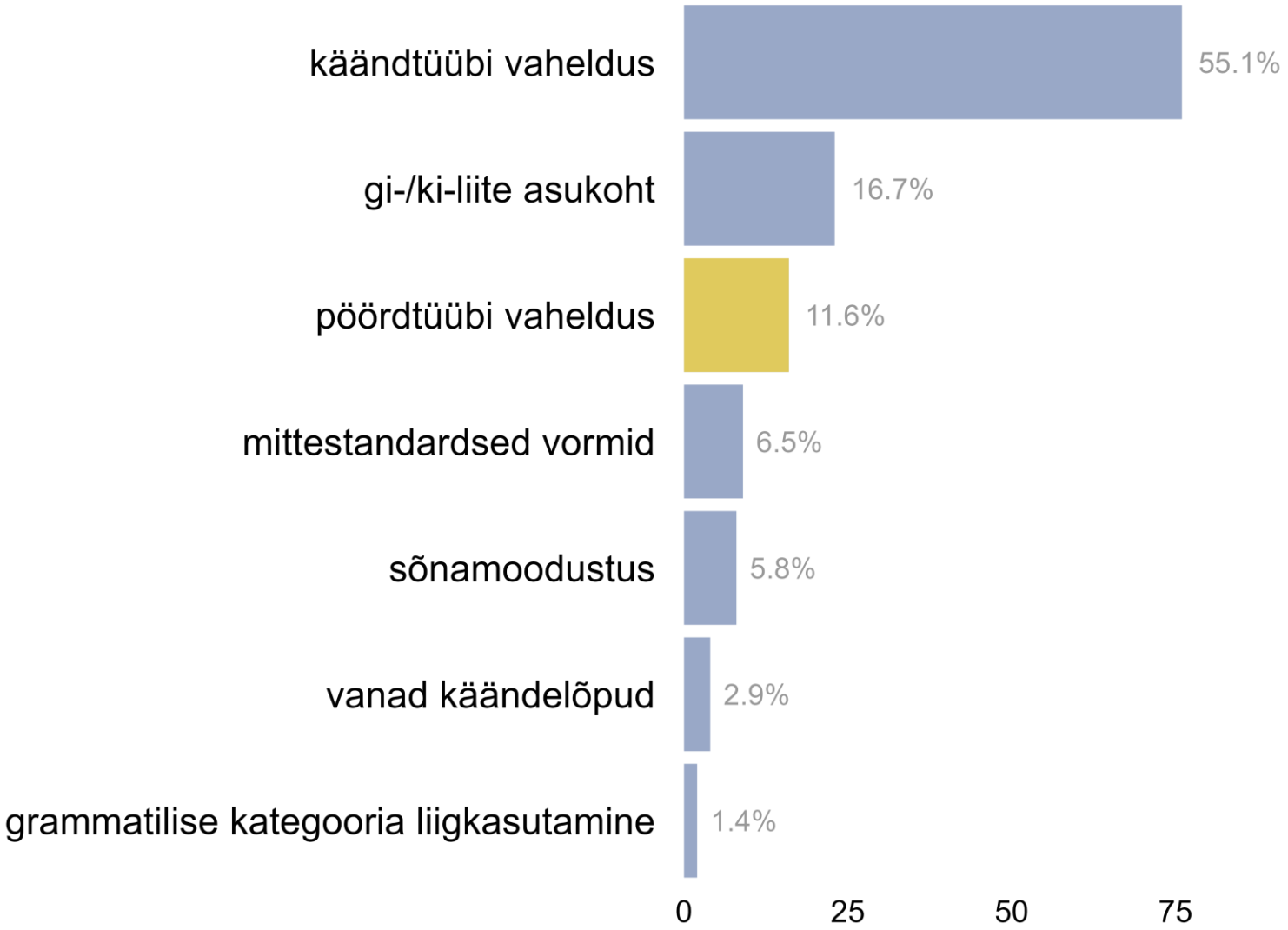

Vastused: morfoloogia

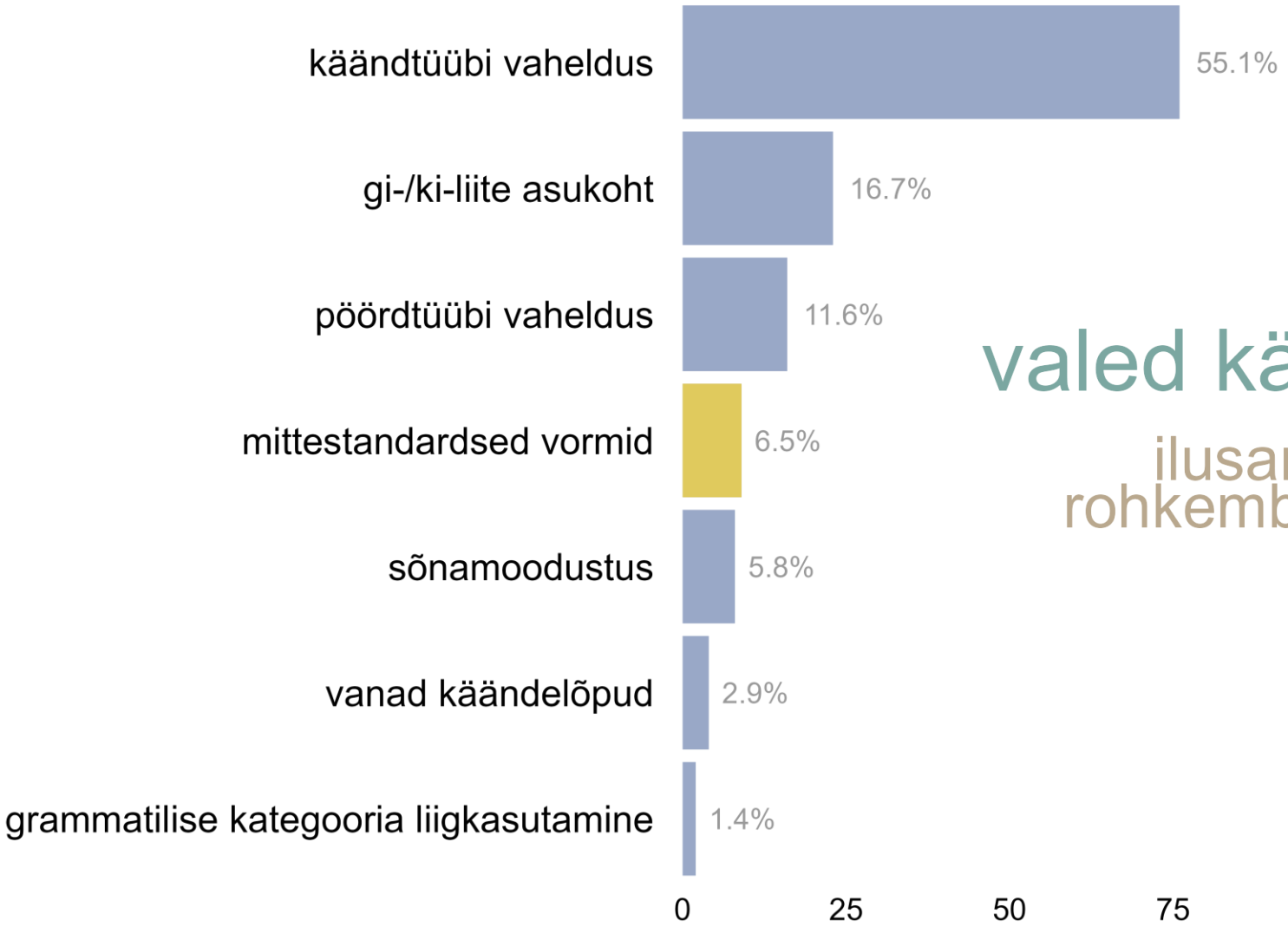

Vastused: morfoloogia

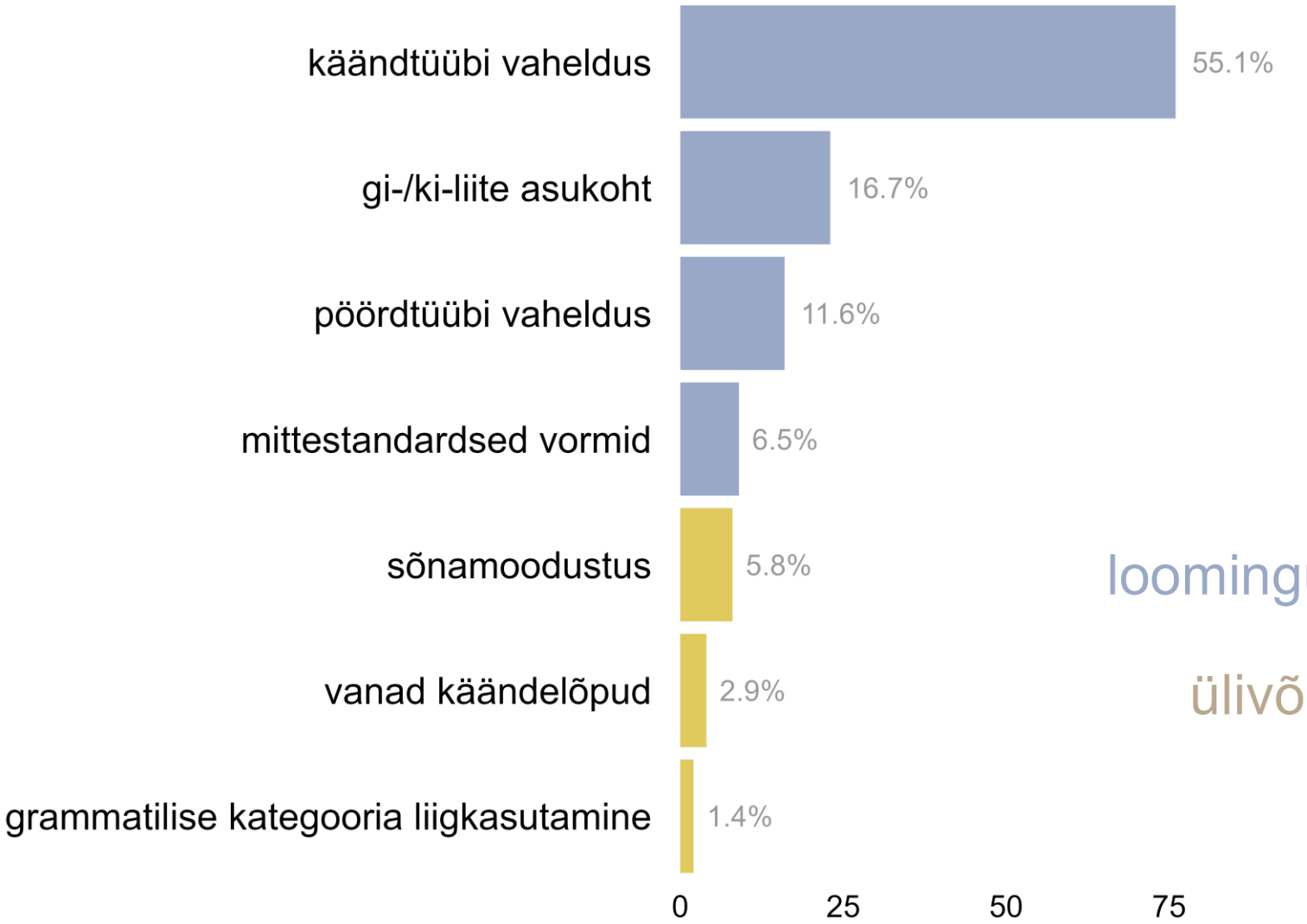

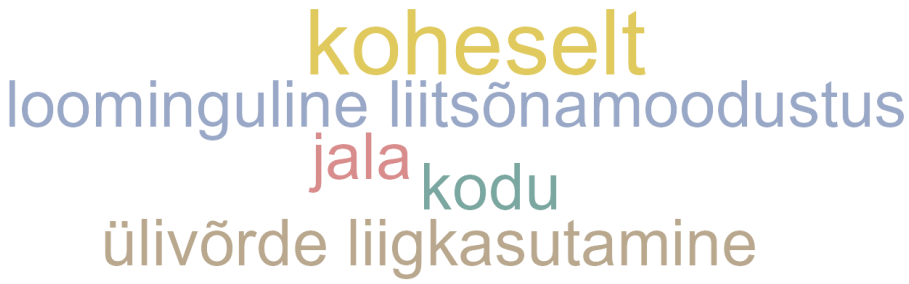

Vastused: semantika

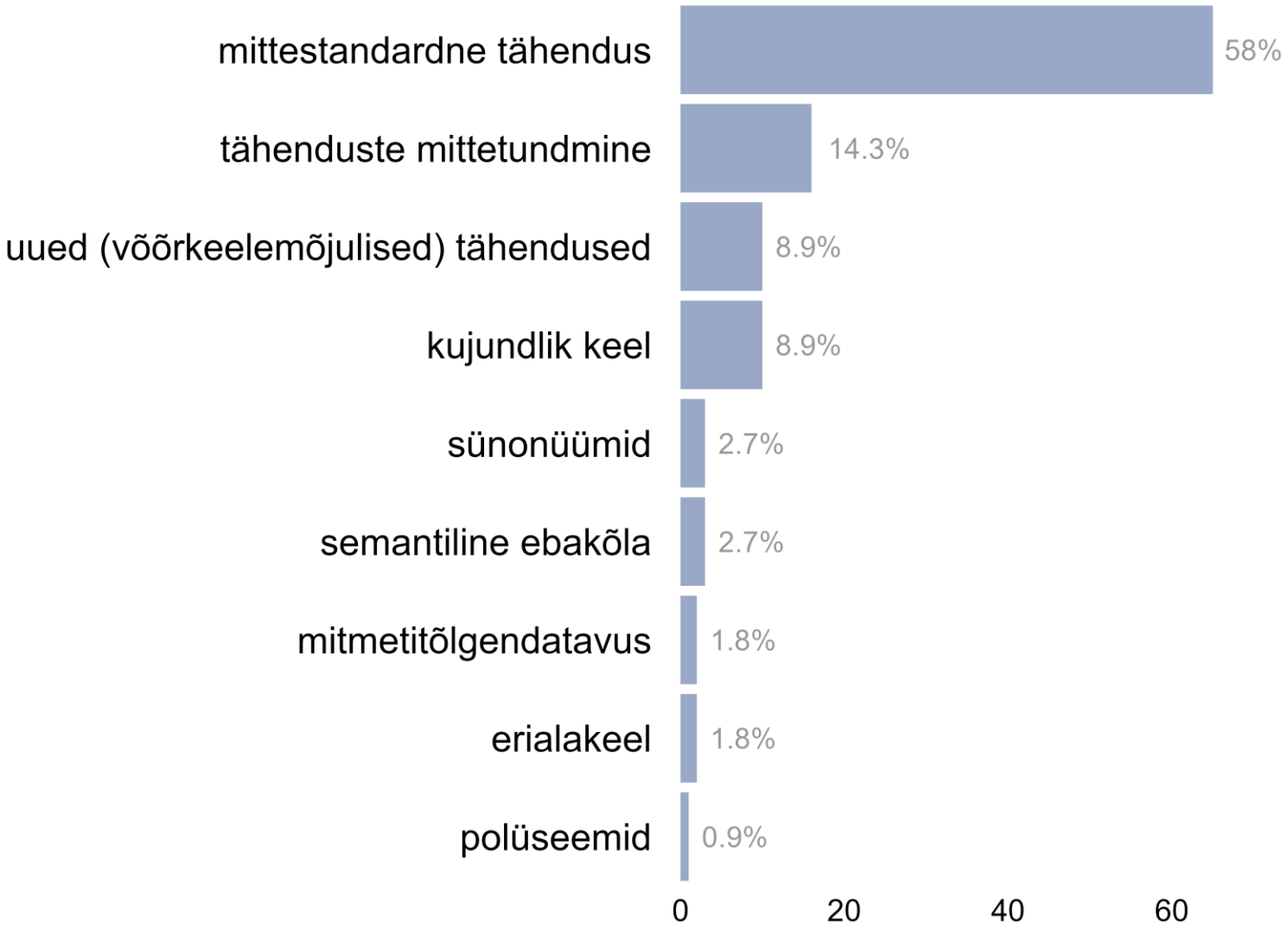

Vastused: semantika

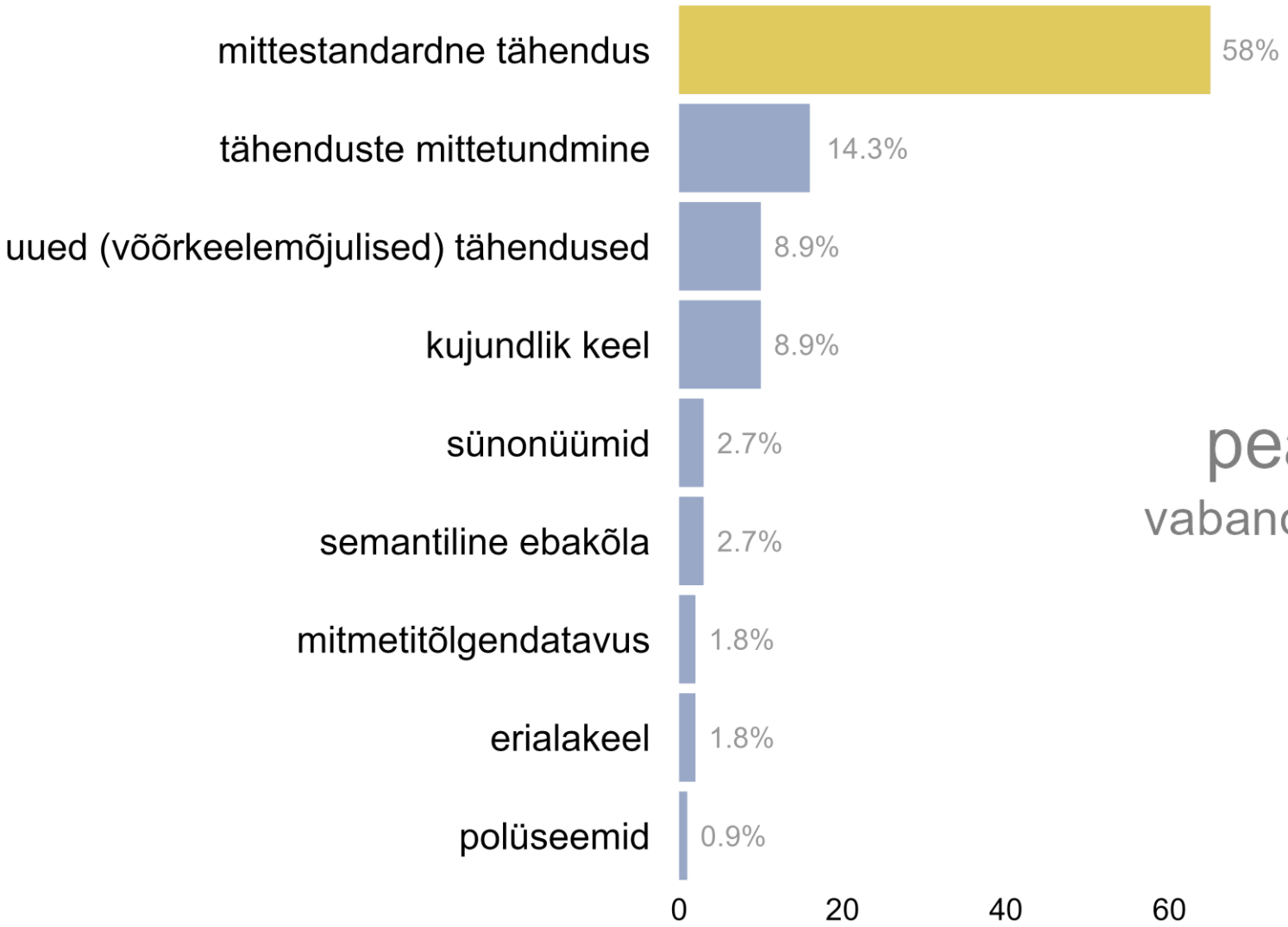

Vastused: semantika

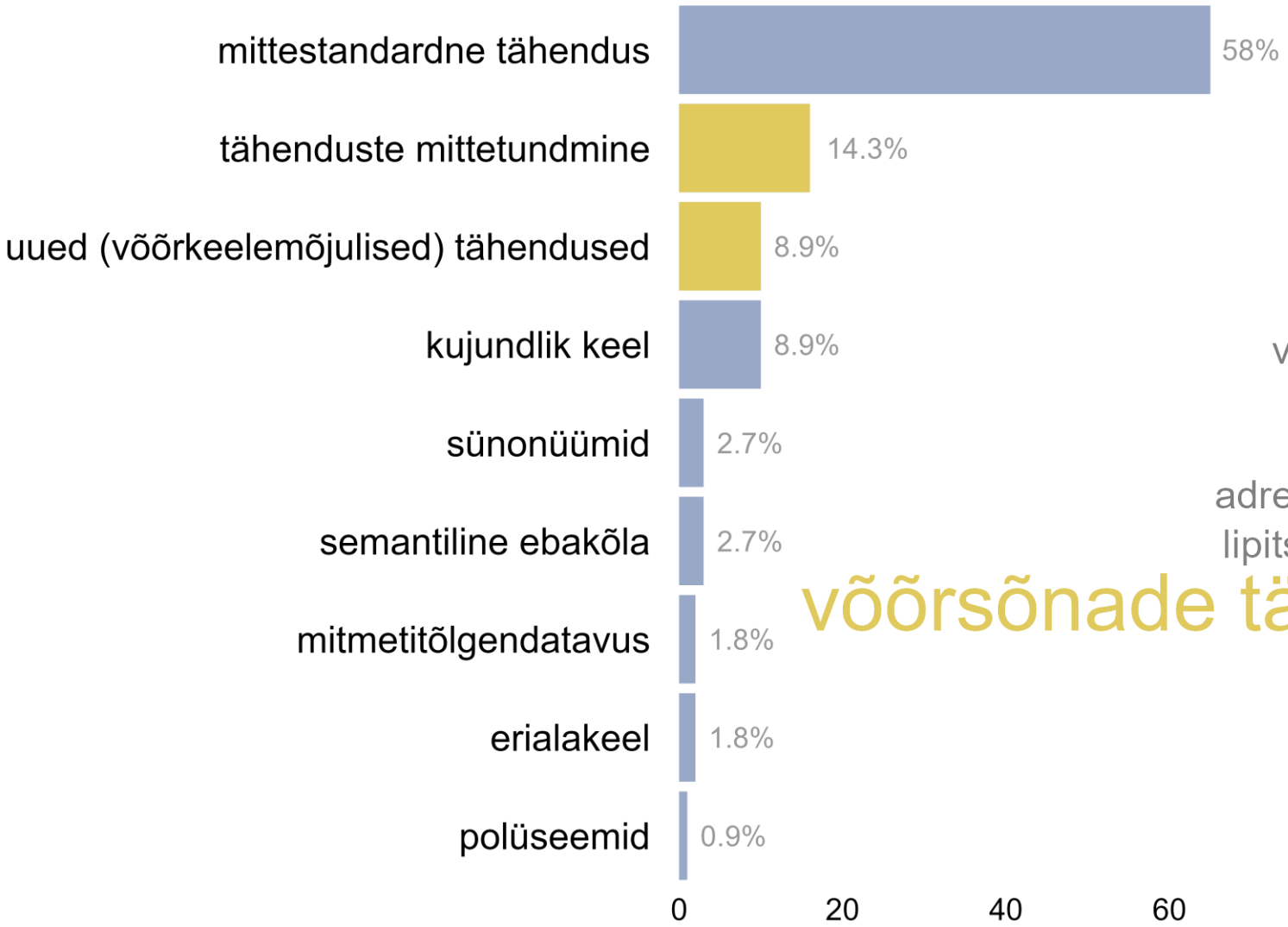

Vastused: semantika

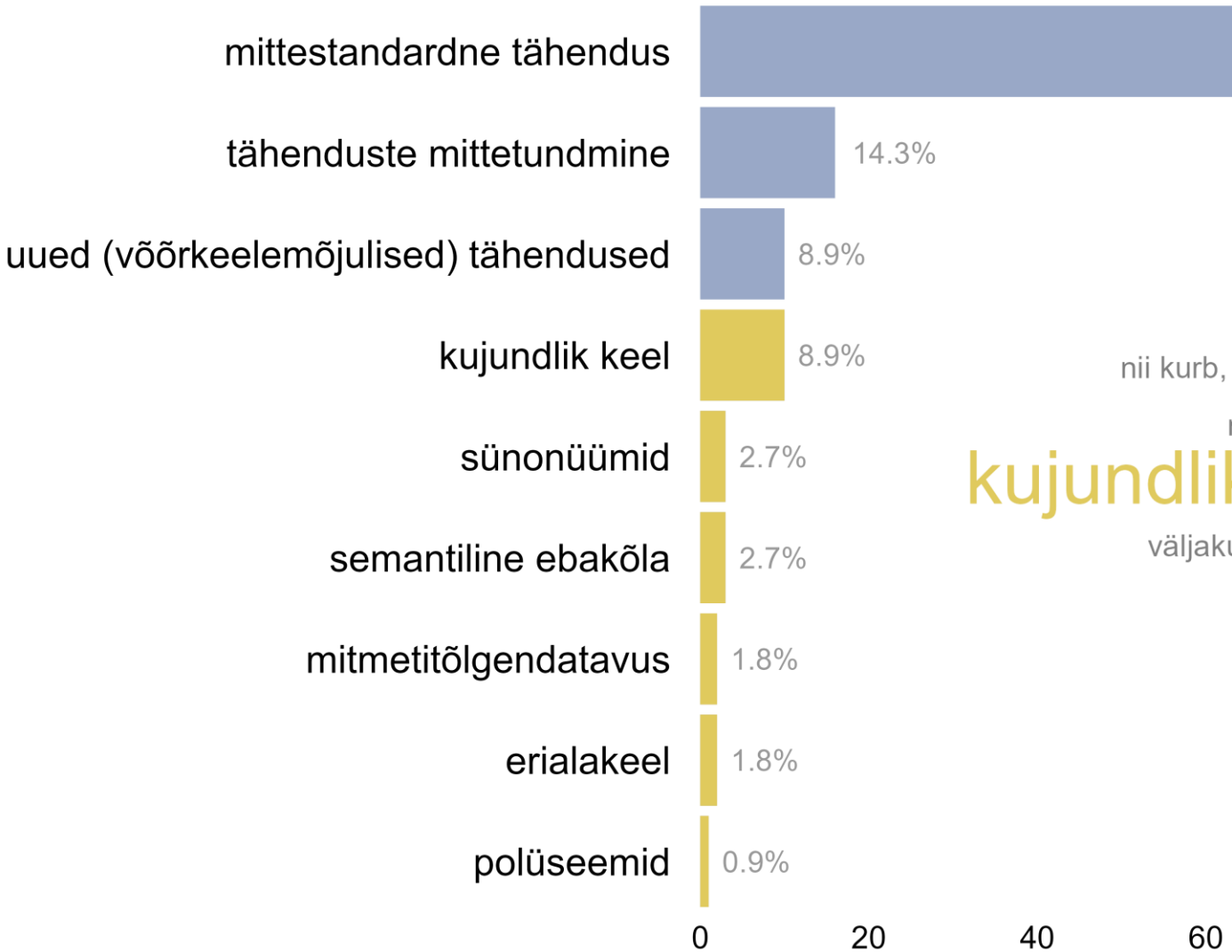

Vastused: häälduse

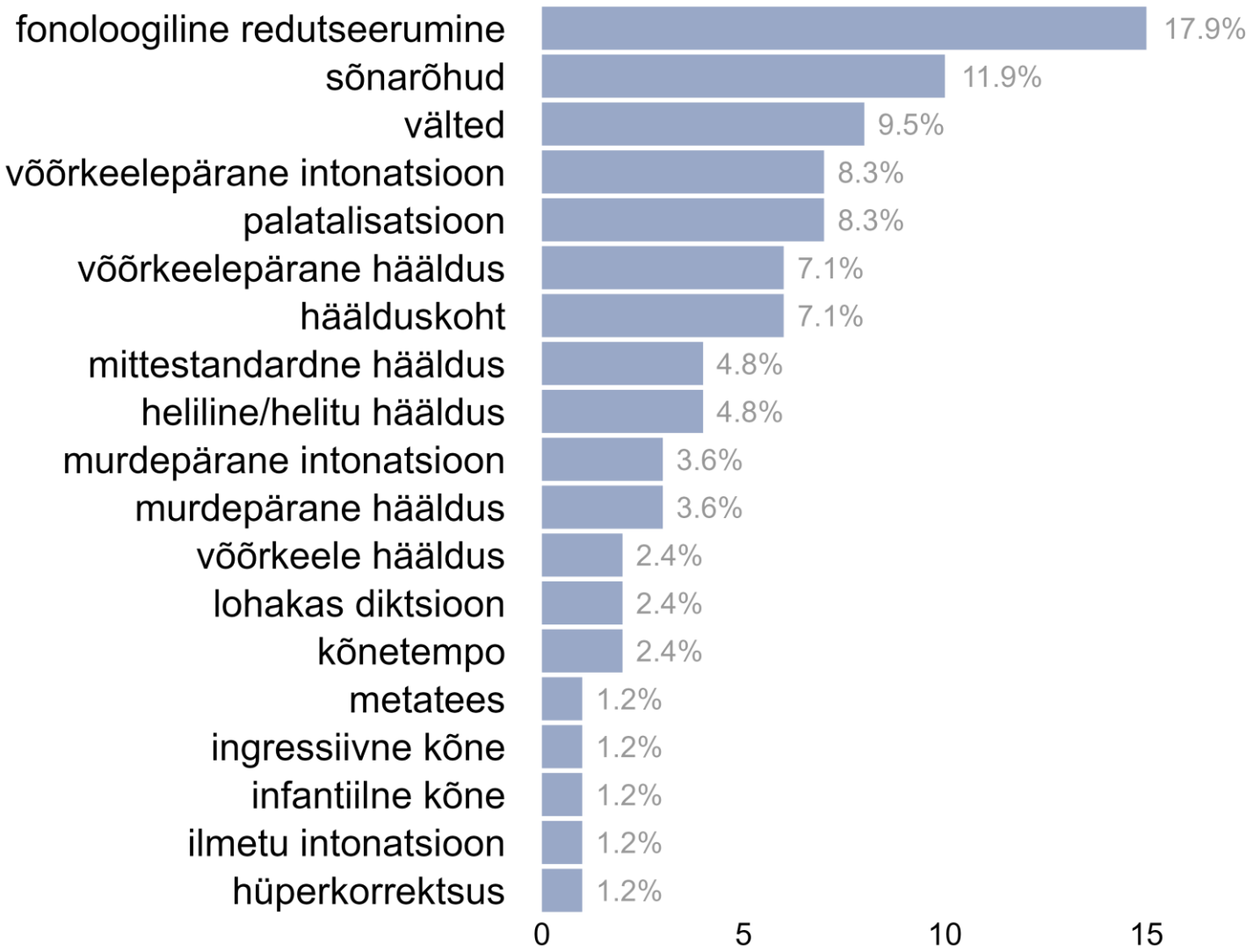

Vastused: häälduse

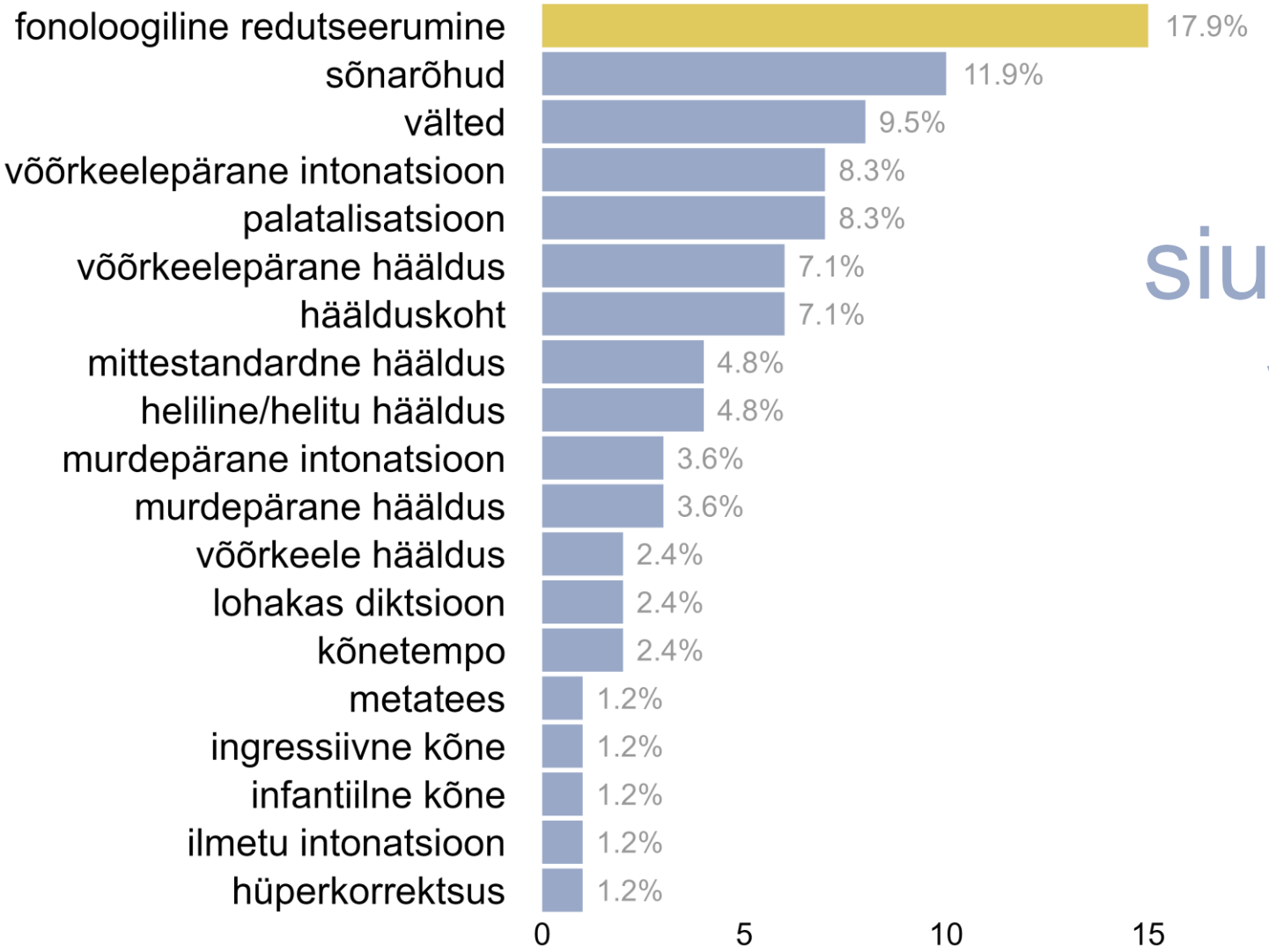

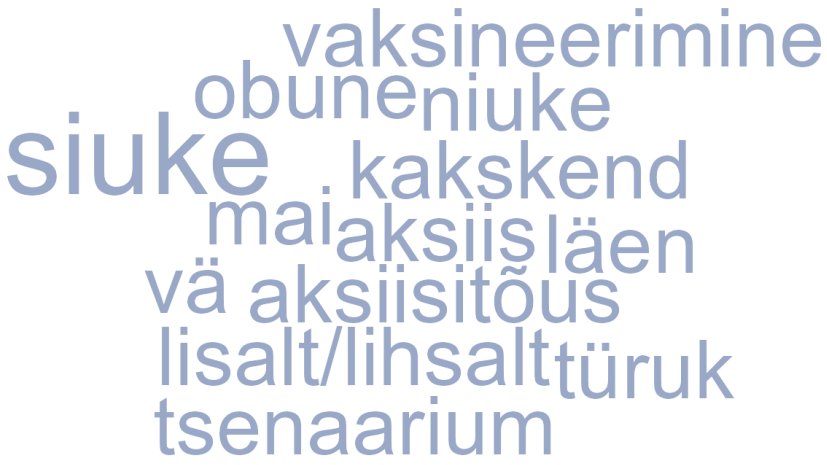

Vastused: häälduS

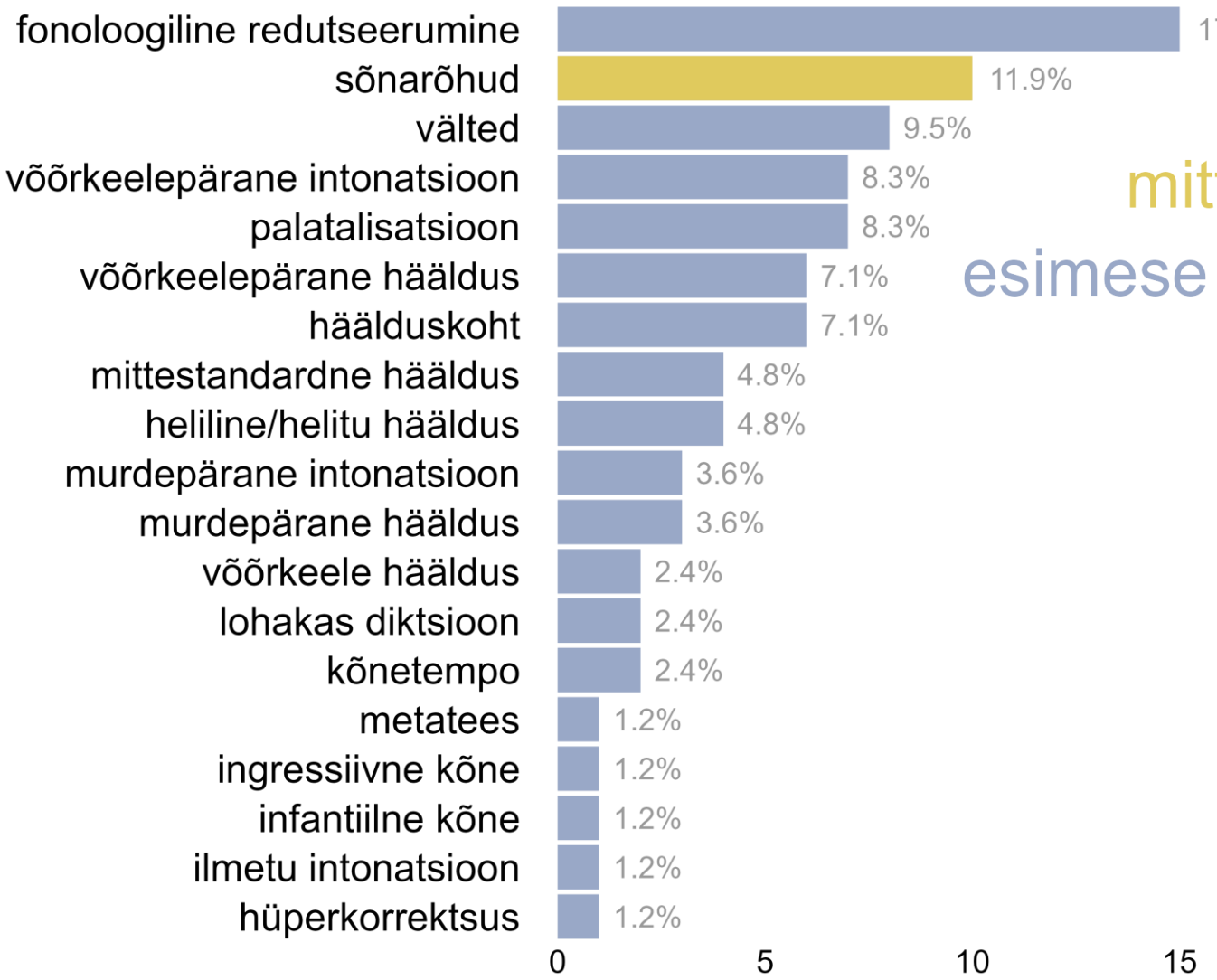

Vastused: häälduse

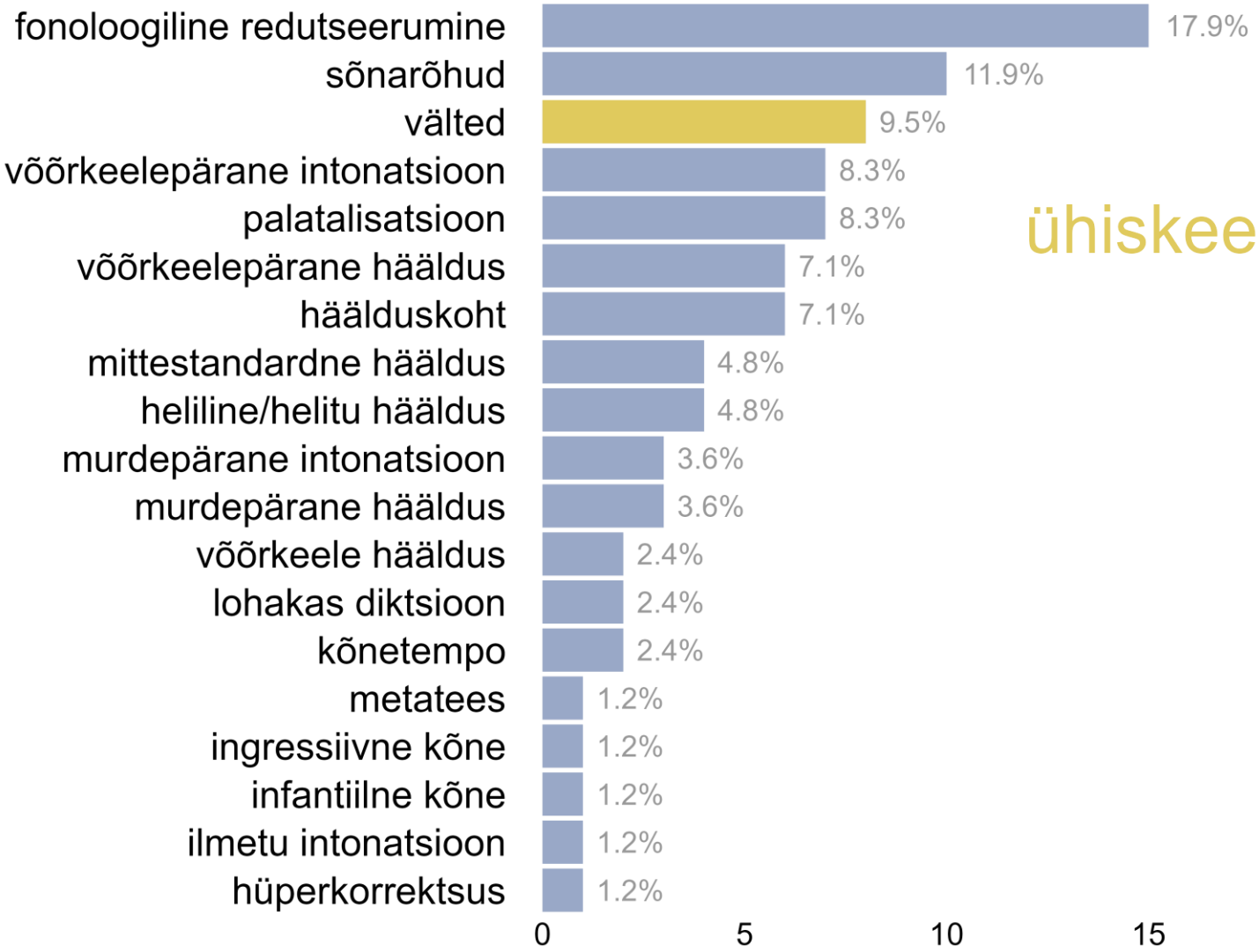

Vastused: häälduS

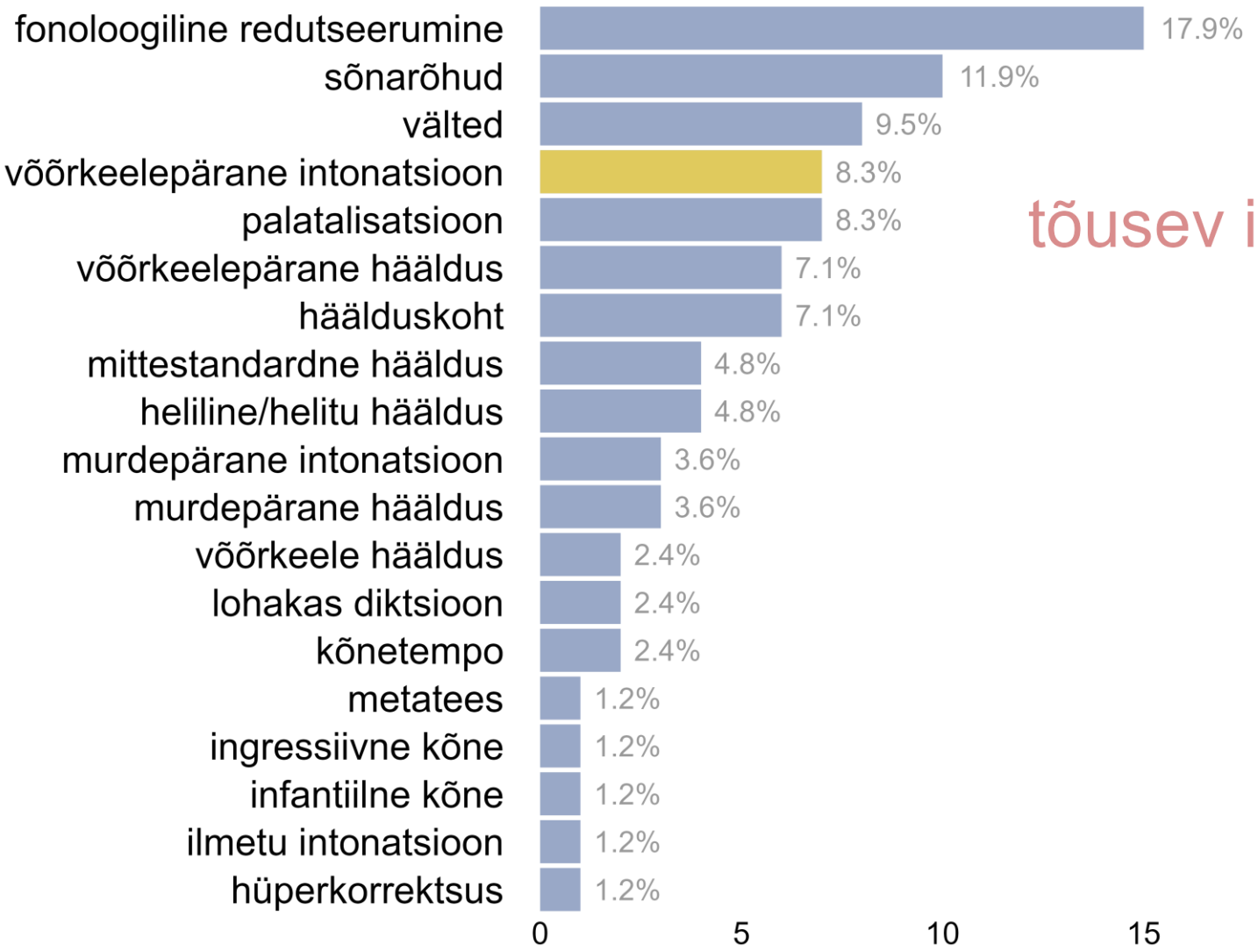

tõusev intonatsioon lause lõpus

inglise keele intonatsioon

rootsi keele intonatsioon

Vastused: häälduse

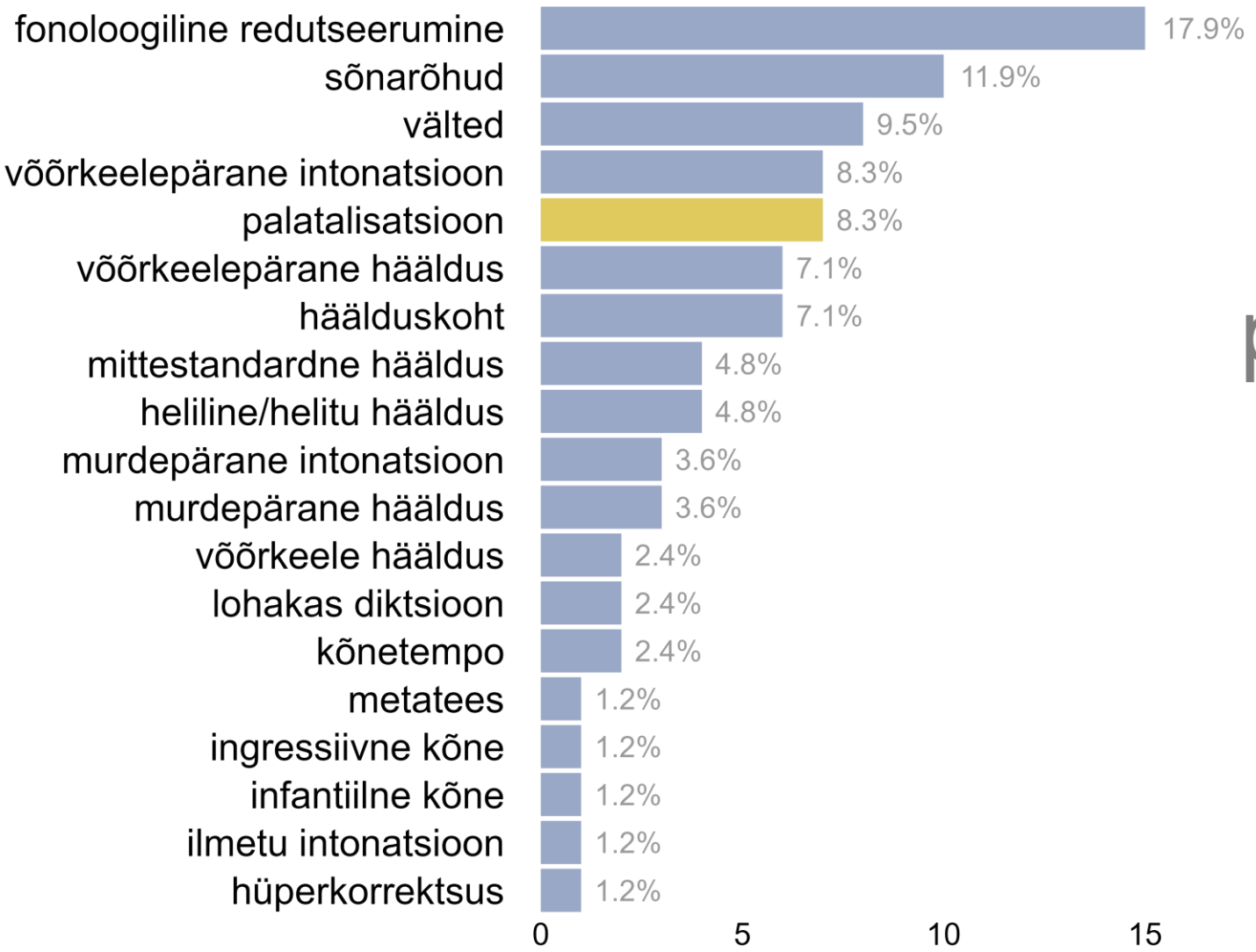

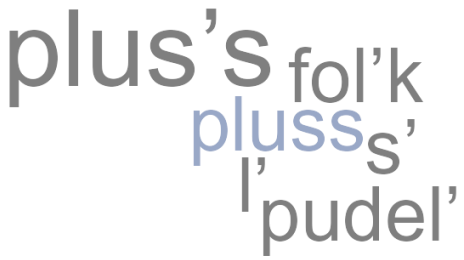

Vastused: häälduse

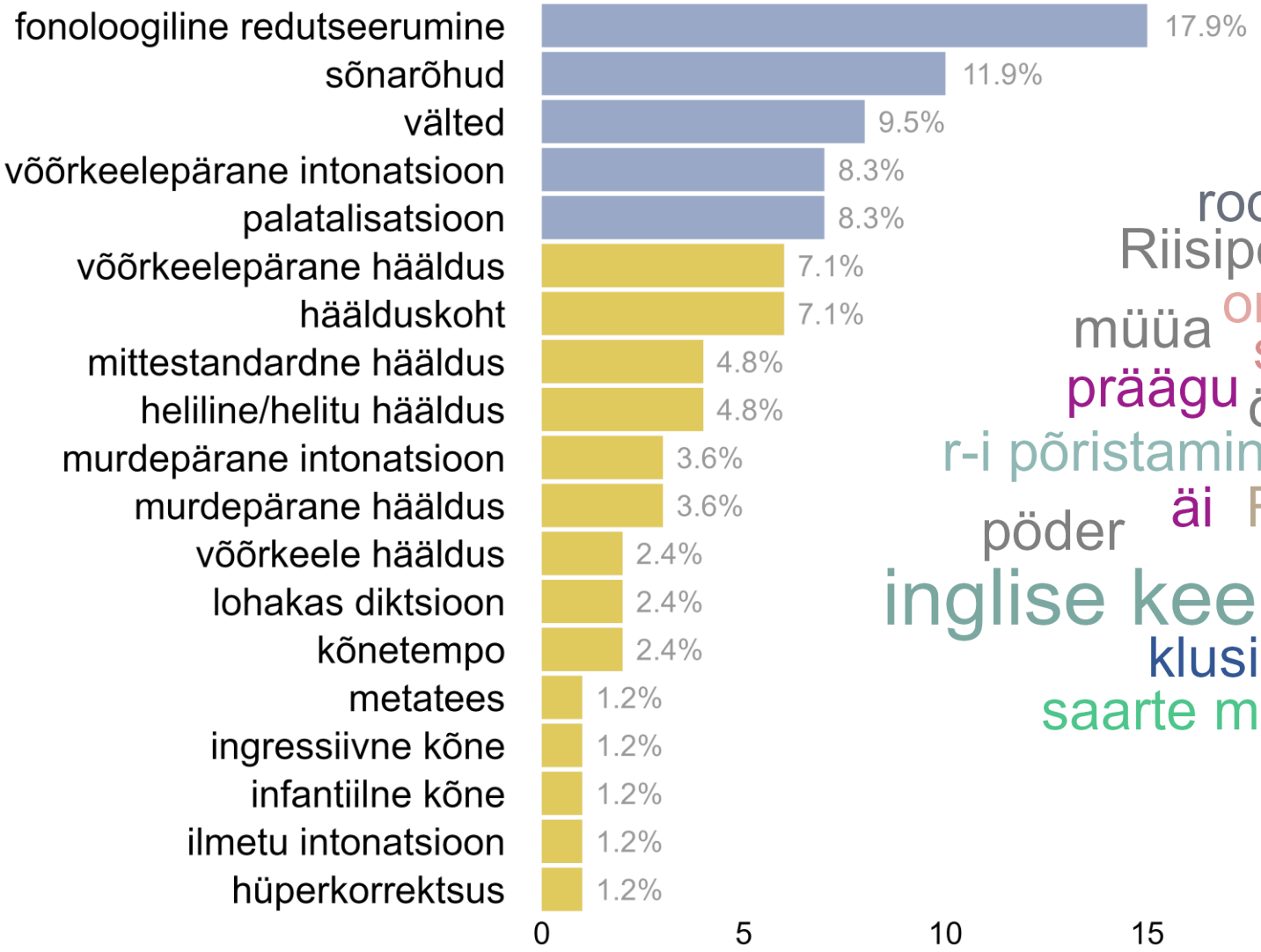

Vastused: süntaks

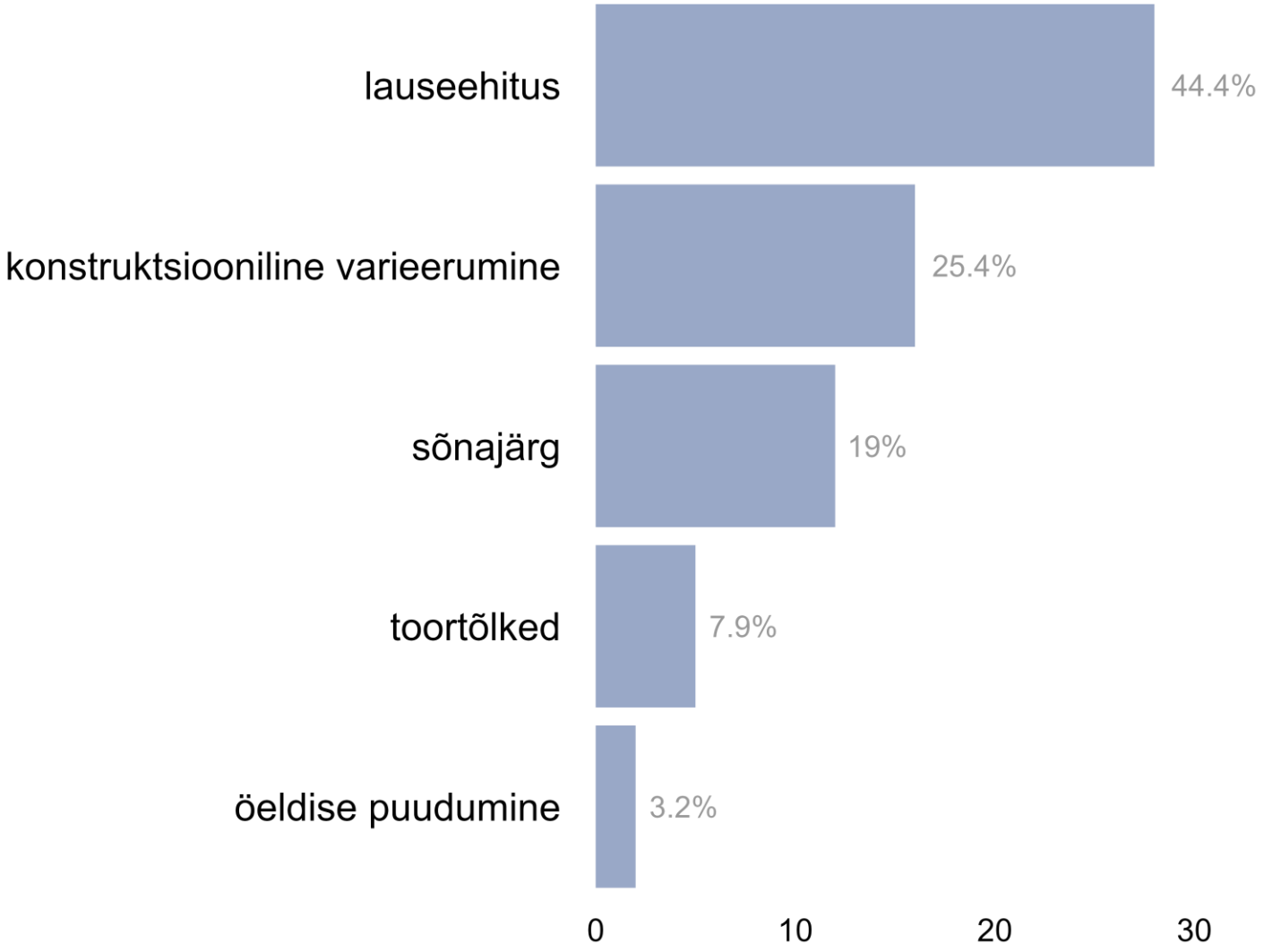

Vastused: süntaks

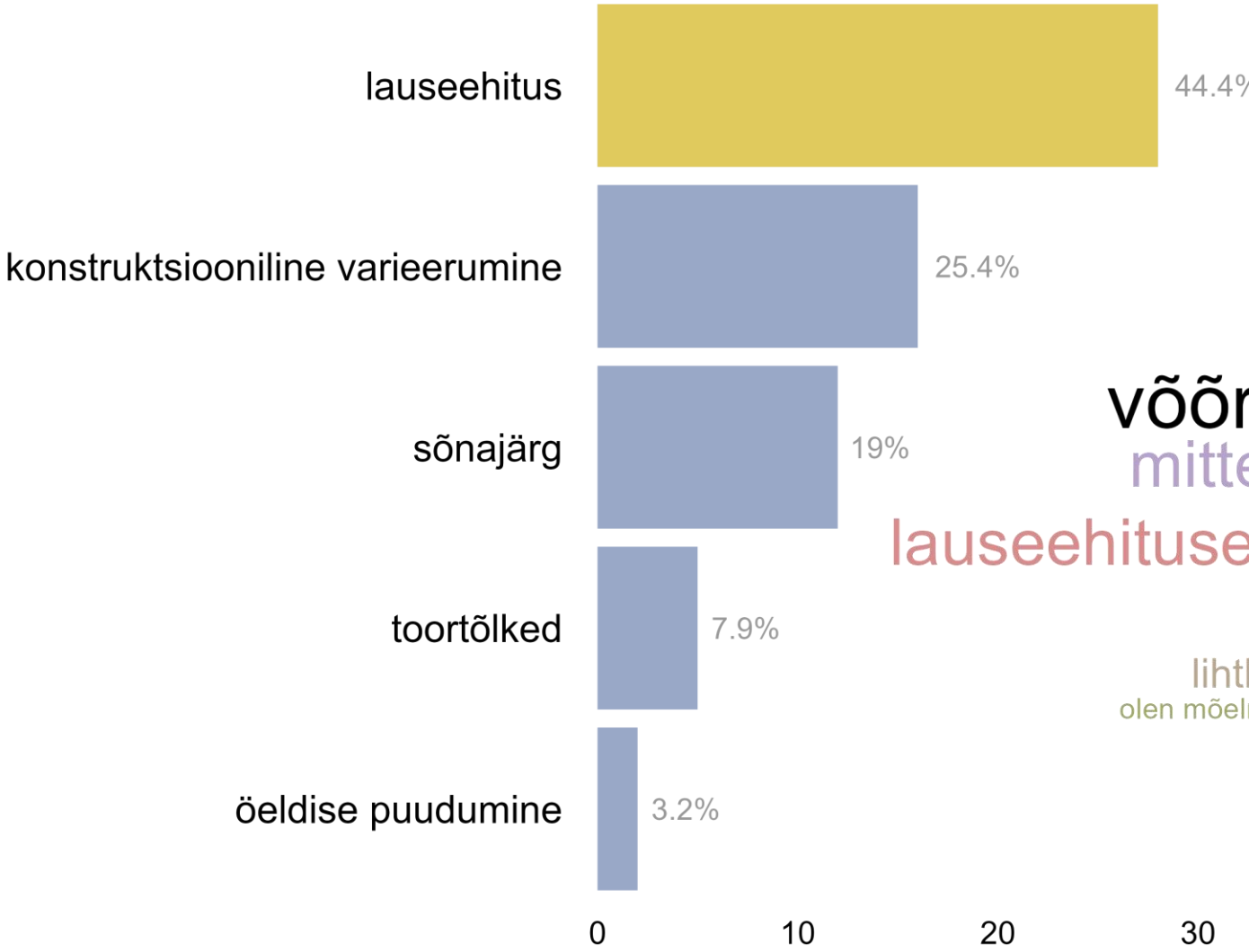

Vastused: süntaks

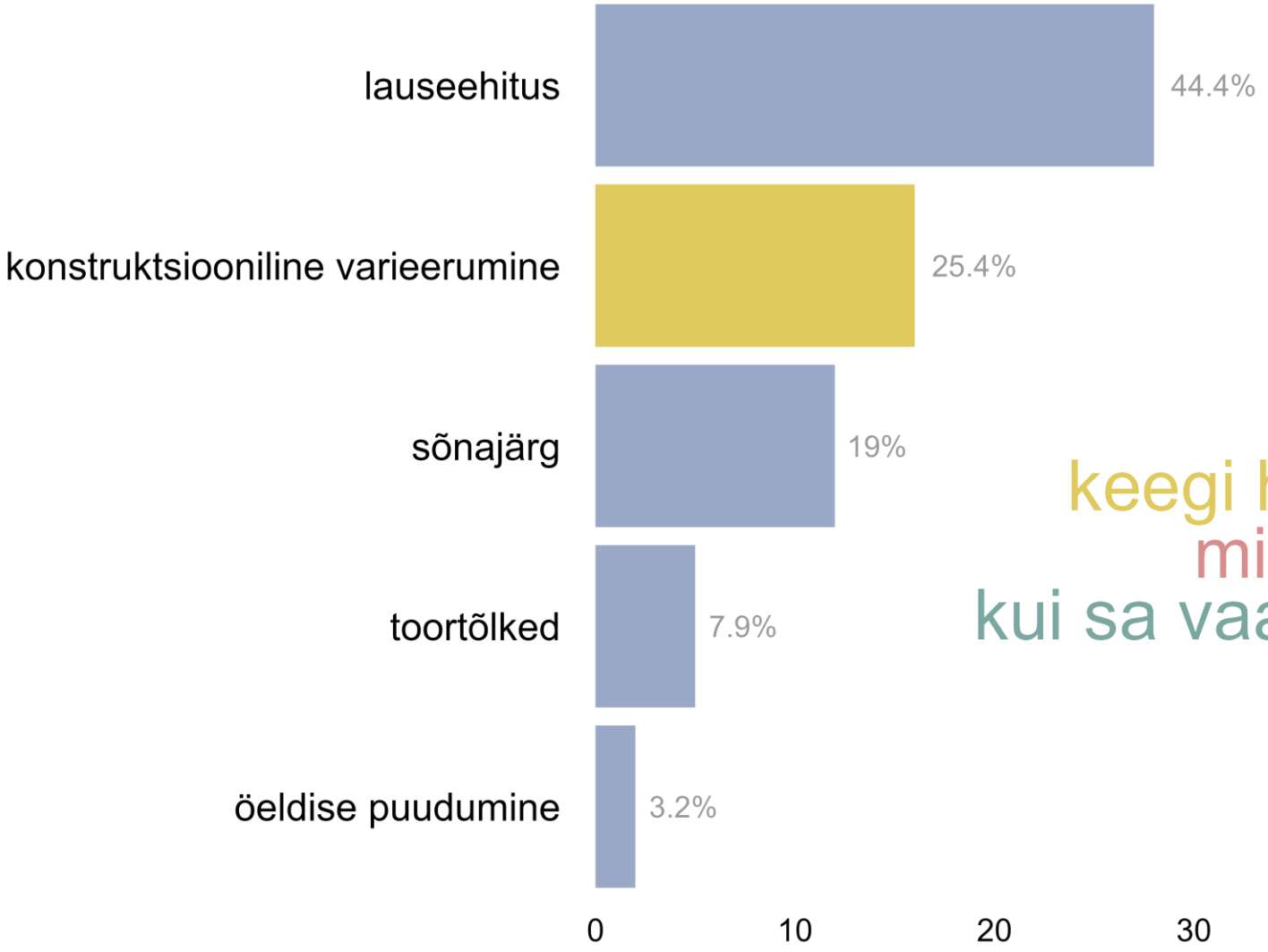

vä
sa siis tuled?
läksime v
keegi homme Tartusse sõidab?
mitmekordne eitus
kui sa vaatad läbi roosade prillide

Vastused: süntaks

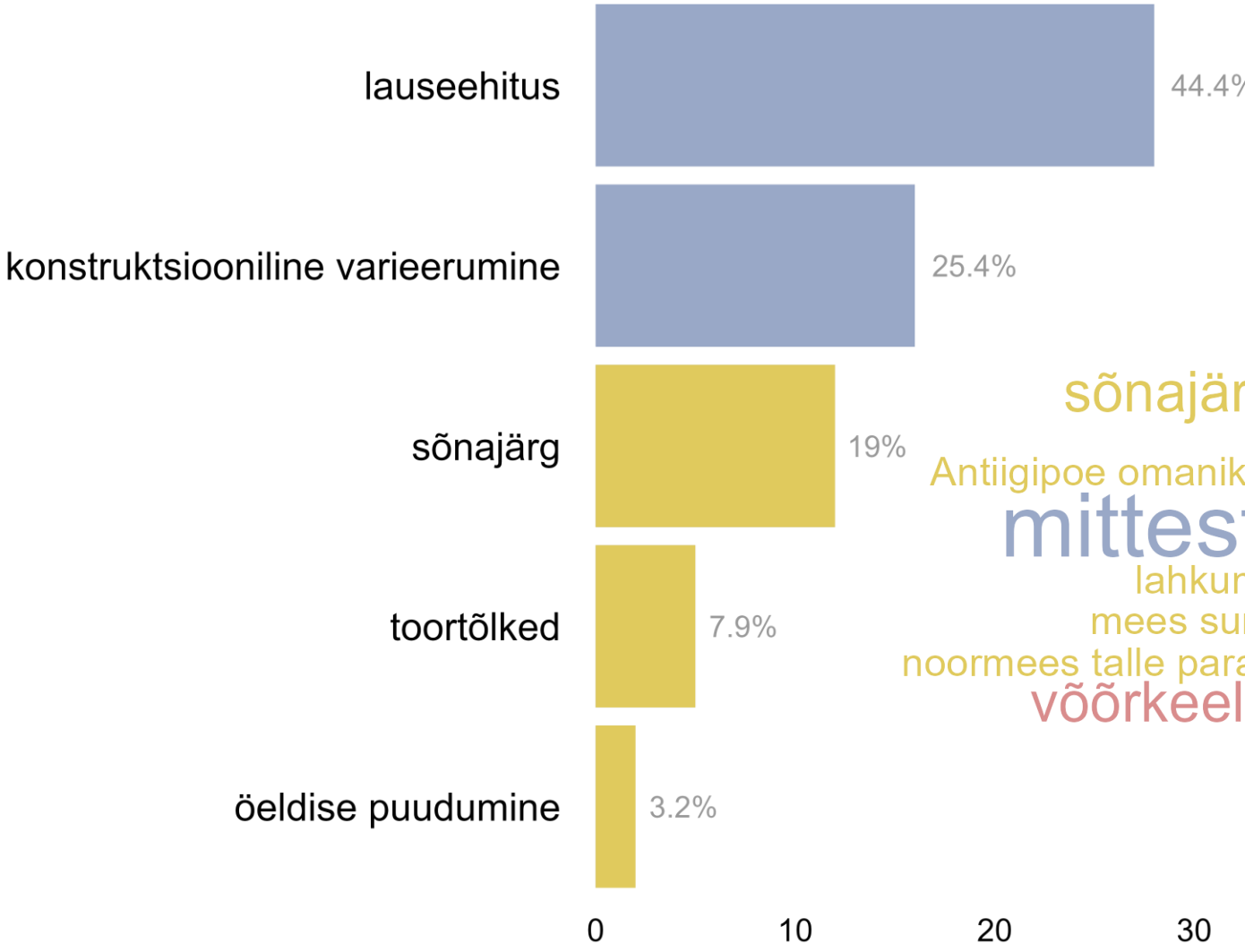

sõnajärjest tulenev mitmeti tõlgendatavus
müüa koerte kootud kampsun
Antiigipoe omanik andis politseile välja Ants Laikmaa varastatud maali
mittestandardne sõnajärg
lahkuma sunnitud Terviseameti juht
mees suri haiglas saadud vigastustesse
noormees talle parandamiseks toodud sõbrale kuuluva autoga
võõrkeelepärane sõnajärg

Vastused: väljendusoskus

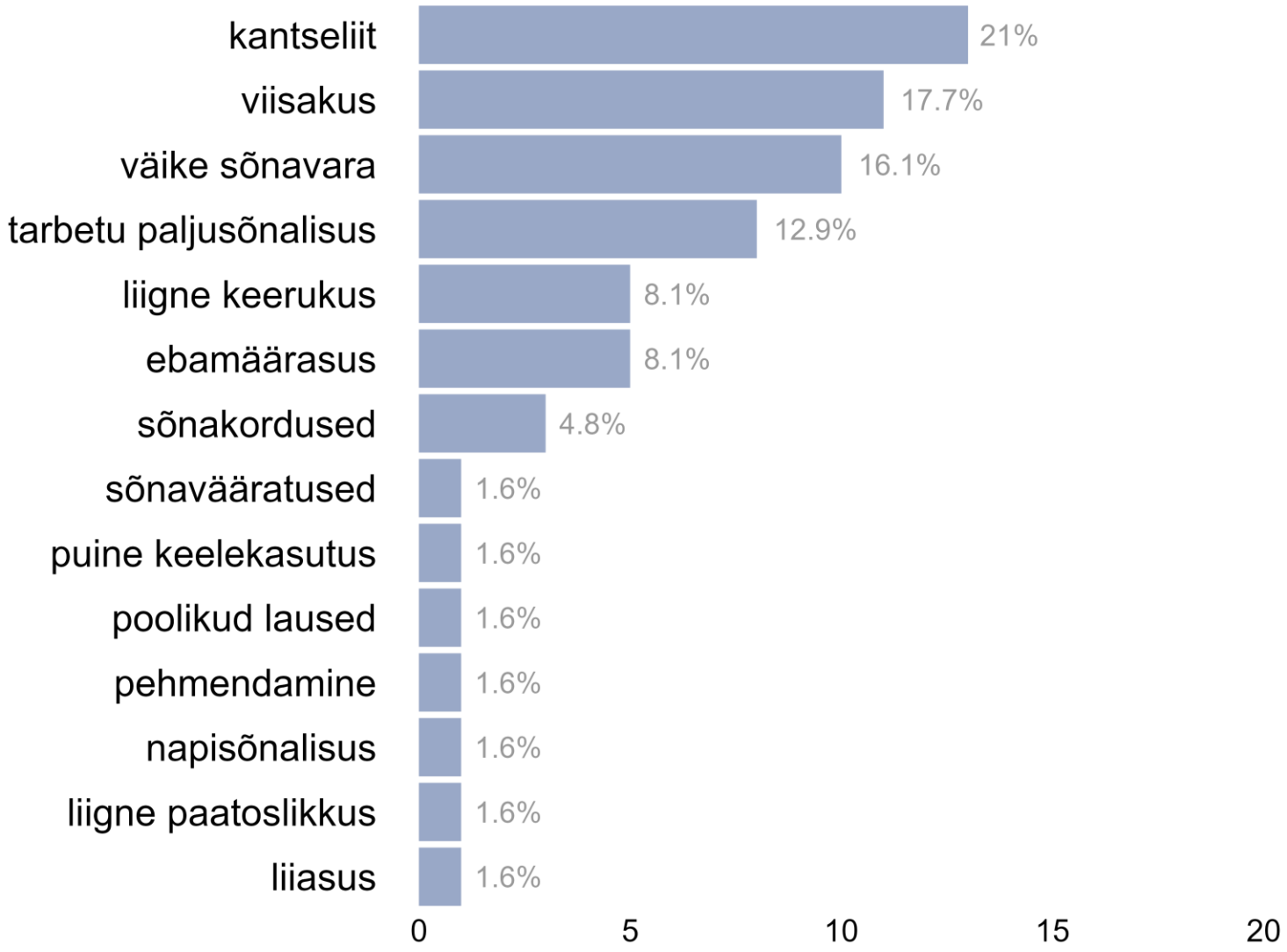

Vastused: morfosüntaks

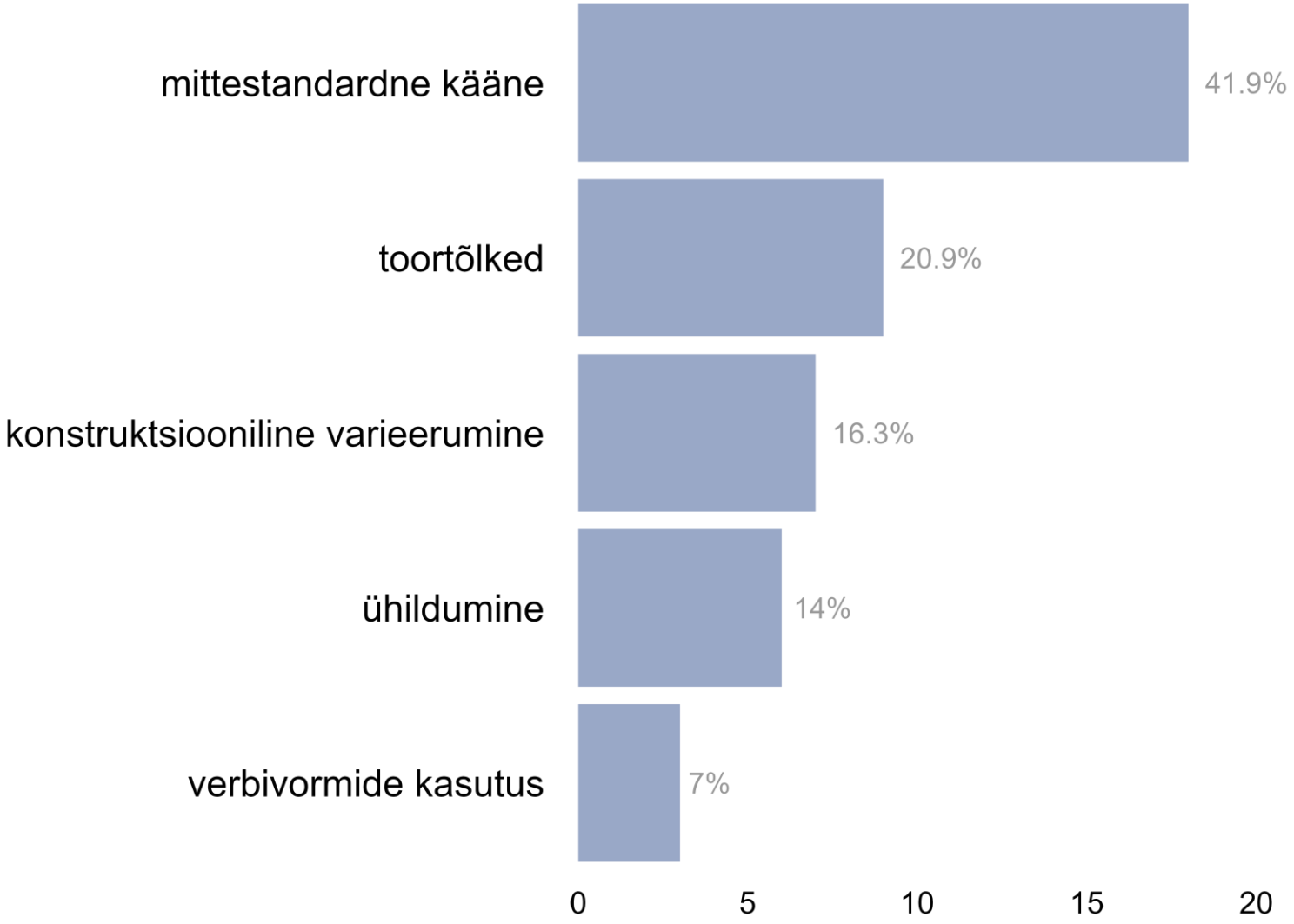

Vastused: morfosüntaks

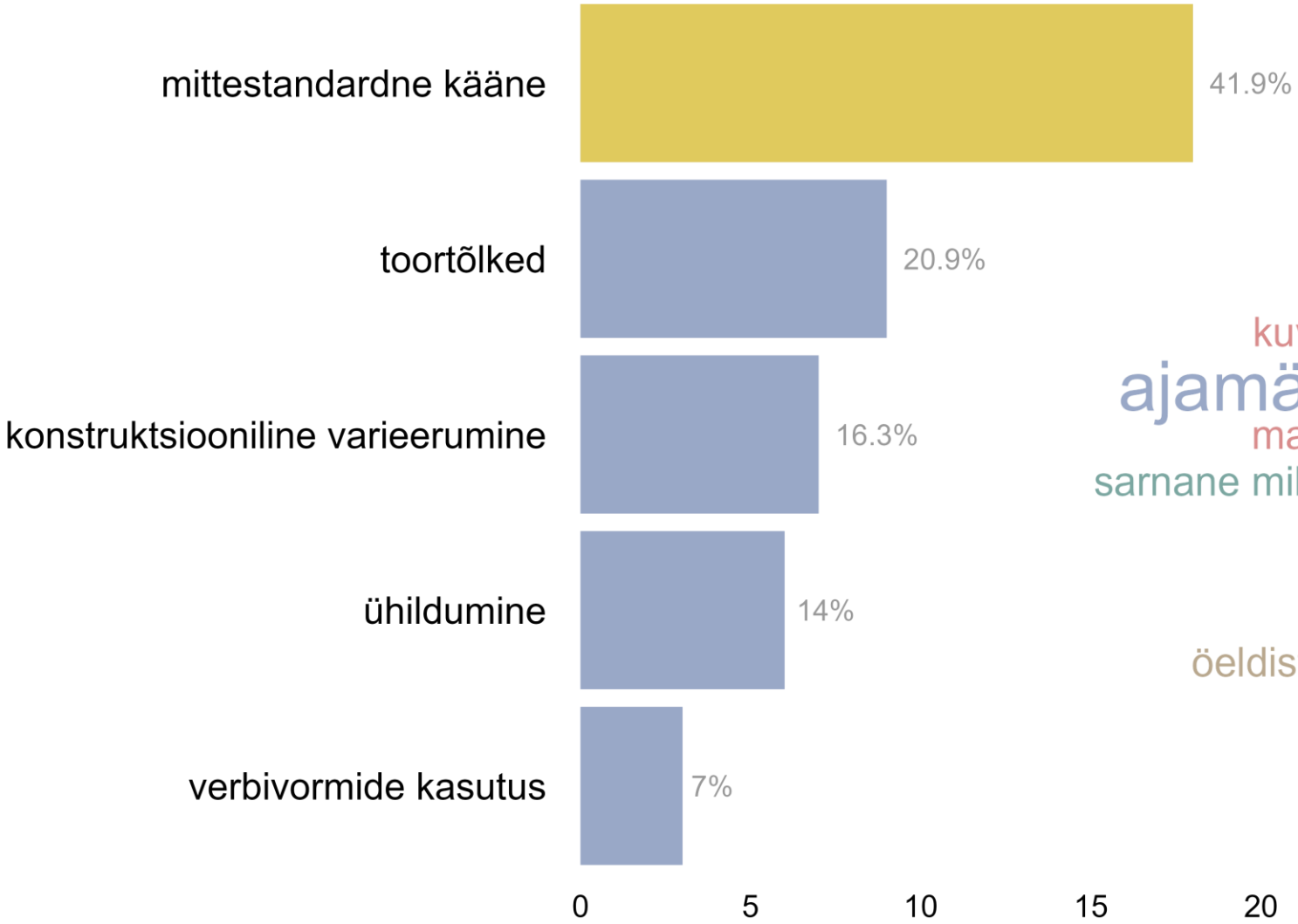

Vastused: morfosüntaks

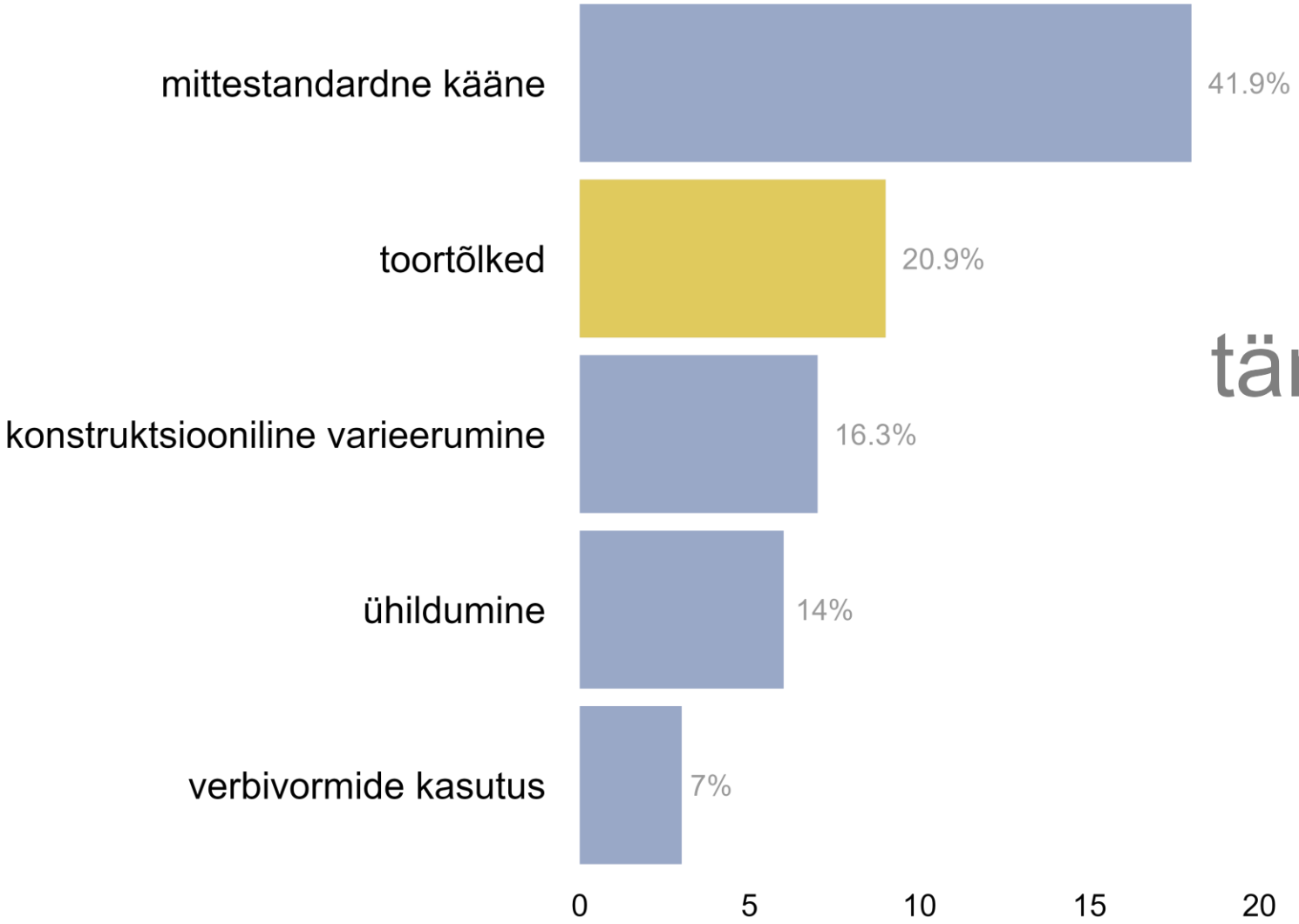

suured tänud
ratast sõitma
tänud

Vastused: morfosüntaks

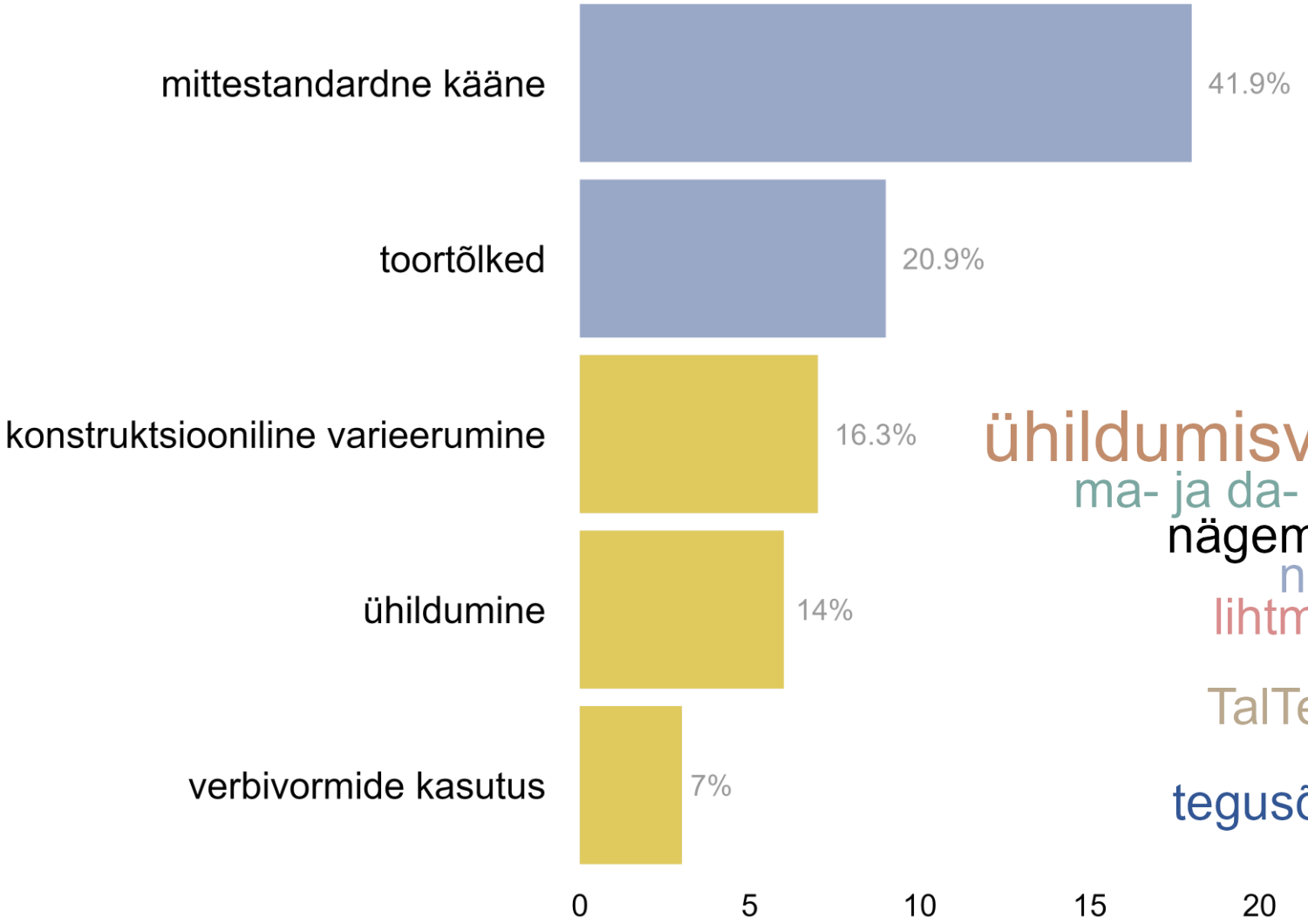

Vastused: muu

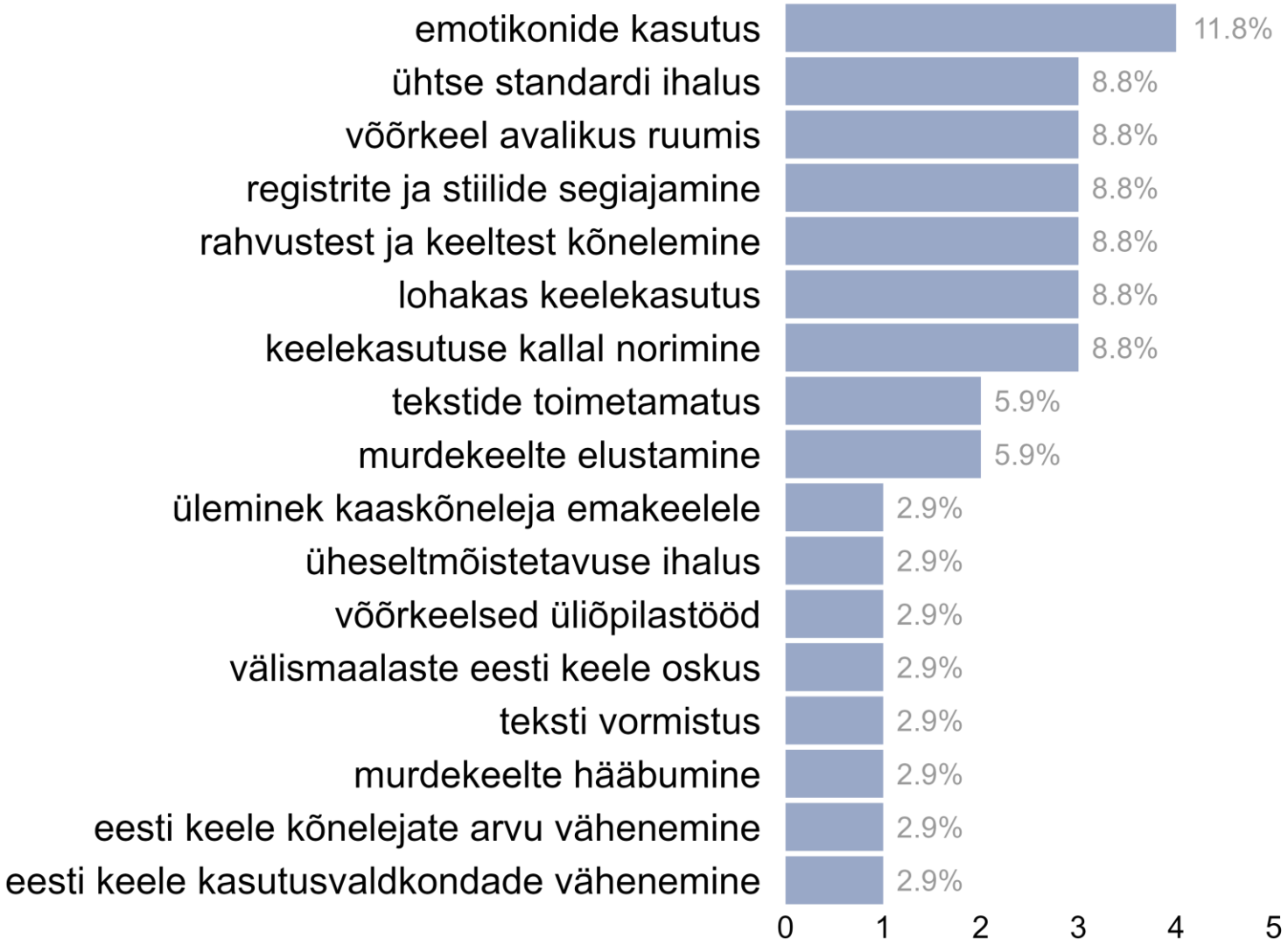

Vastused

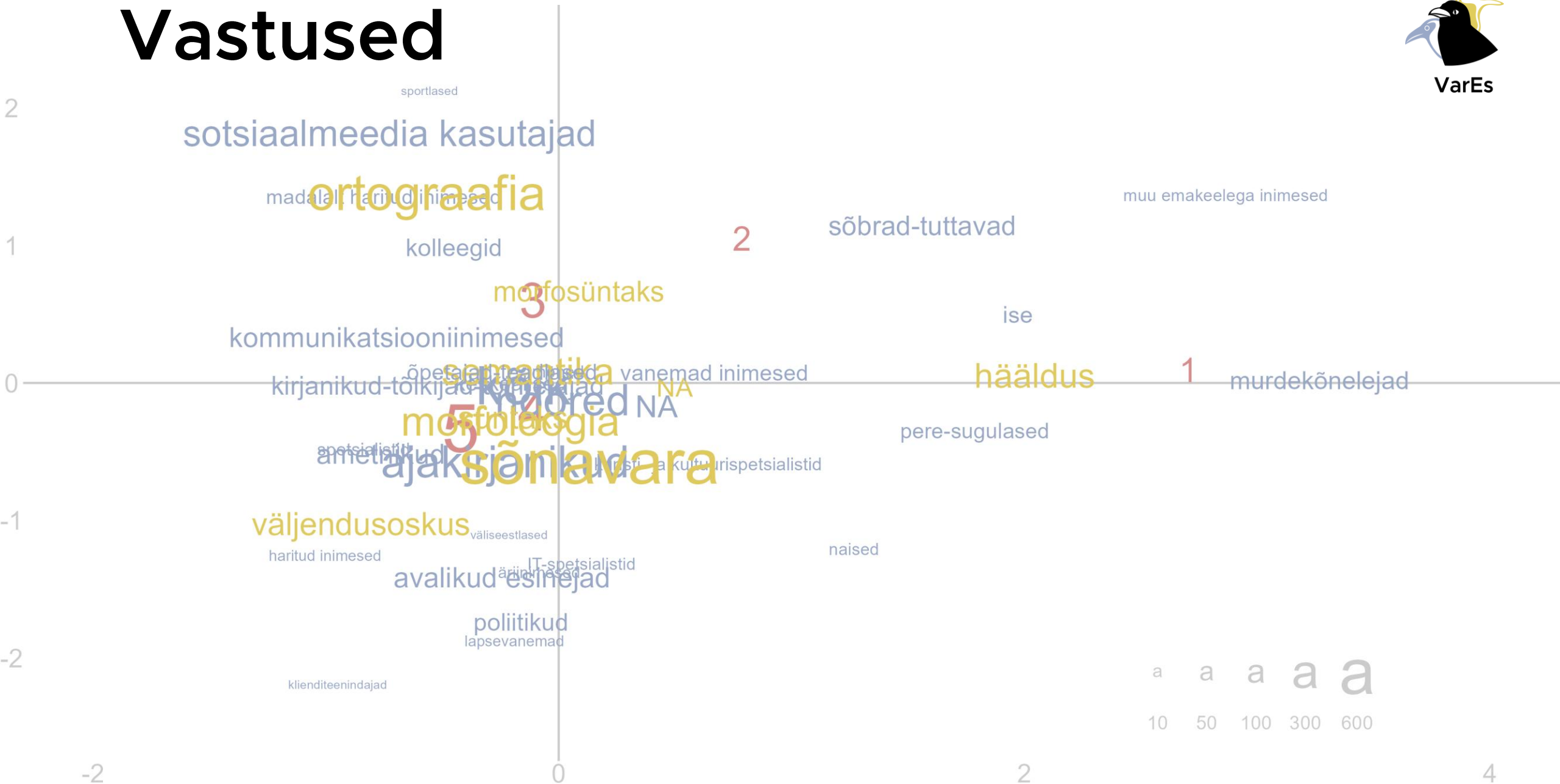
sportlased
sotsiaalmeedia kasutajad
ortograafia
madalal haritud inimesed
kolleegid
morfosüntaks
kommunikatsiooniinimesed
kirjanikud-tõlkijad
õpetajad-teadlased
vanemad inimesed
NA
NA
morfoloogia
ametikuud
ajakirjanikud
sõnavara
väljendusoskus
väliseestlased
haritud inimesed
IT-spetsialistid
avalikud esinejad
poliitikud
lapsevanemad
klienditeenindajad
muu emakeelega inimesed
sõbrad-tuttavad
ise
hääldus
murdekõnelejad
pere-sugulased
naised
1
2
3
5
a a a a a
10 50 100 300 600
2
1
0
-1
-2
-2
0
2
4

Kokkuvõtteks

253 vastaja ühtekokku 1159 nimetatud nähtuse põhjal nägime, et

- **enim nimetati nähtusi, mis tugevalt häirivad** (hinnangud 4 ja 5);
- häirivuse hinnang korreleerus vastaja vanusega;
- enim nimetati **sõnavaratasandi** nähtusi (millest u poole moodustasid võõrkeelsete sõnade kasutamine ja mugandamine ning mittestandardsete sõnavormide ja väljendite kasutus) ning erinevaid **ortograafiaga** seotud nähtusi. **Teisisõnu tuleb esmajärgus meelde see, millele koolitundides on palju tähelepanu pööratud**;
- **häältusega** seotud nähtusi hinnati vähim häirivaks (ilmselt mh seetõttu, et häältust ei ole normeeritud), samas häirib vastajaid, kui suuline kõne trügib kirjapilti ja väljendub ortograafias või morfoloogias;
- enim toodi häirivana esile noorte ja (tele-, raadio-, trükimeedia ja veebimeedia) ajakirjanike keelekasutust;
- **piirkondlike keelekujudega seotut pannakse küll tähele, ent see ei häiri vastajaid**, juhul kui piirkondlikku eripära on teadvustatud (!).